ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 62 (1699) | Пятніца, 3 жніўня 1962 года | Цана 4 кап.

VIII FESTIVAALI HELSINKI 1962

ПЯЦЬ ПЯЛЁСТКАЎ ДРУЖБЫ

Сёмы дзень Сусветны фестываль моладзі праходзіць па вуліцах і плошчах Хельсінкі.

31 ліпеня адбылося ўрачыстае свята фінскай і савецкай моладзі. Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў прыслаў тэлеграму, у якой ад усяго сэрца вітаў юнакоў і дзяўчат Фінляндыі і Савецкага Саюза, што сабраліся адзначыць дзень сваёй дружбы.

Прадстаўнікі фінскай і савецкай моладзі наведалі прэзідэнта Фінляндыі Урха Кеканена. На ўрачыстым канцэрце прысутнічалі Урха Кеканен і старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў СССР па культурных сувязях з зарубежнымі краінамі С. К. Раманоўскі.

У цэнтры горада, у парку Кайсаніемі прэм'ер-міністр Фінляндыі А. Кар'ялайнен і С. Раманоўскі пасадзілі дзве бярозкі — сімвал дружбы двух народаў.

У строгай белакаменнай зале Хельсінскага універсітэта сабраліся відныя дзяржаўныя і грамадскія дзеячы, пісьменнікі, артысты, прадстаўнікі маладзёжных арганізацый. У тры гадзіны дня ў зале паяўляецца прэзідэнт Фінляндыі Урха Кеканен. Аркестр выконвае дзяржаўныя гімны Фінляндыі і Савецкага Саюза.

На стадыёнах і плошчах адбыліся міжнародныя канцэрты, у якіх выступалі артысты 30 краін. У адным з іх, які праходзіў на Соутустадыёне ўдзельнічала каля ста танцораў, спевакоў і музыкантаў Даніі, ГДР, Польшчы, Савецкага Саюза, Швецыі, Фінляндыі. Не пуставалі і залы кансерваторыі. Тут працягваліся конкурсы маладых майстроў класічных спеваў, піяністаў, выканаўцаў на смычковых інструментах. У адным з кінатэатраў спаборнічала звыш 20 аркестраў лёгкай музыкі і джаза. Цікавыя спаборніцтвы праводзіліся ў міжнародным клубе фестывалю. Аркестр іграў невялікія музычныя творы, а ўдзельнікам конкурсу «Што вы ведаеце аб музычным фальклоры розных краін» трэба было адказаць — музыку якой краіны выконвае аркестр.

У студэнцкім клубе адкрыўся семінар на тэму «Прынцыпы дэмакратызацыі асветы». Увечары па вуліцах горада прайшла вясёлая цыркавая кавалькада, а ў Палацы культуры і іншых залах працягваліся балі і карнавалы дружбы.

Назаўтра, 1 ліпеня, дзесяткі тысяч жыхароў Хельсінкі з захапленнем і радасцю, з чыстымі і адкрытымі сэрцамі прымалі яркае карнавальнае шэсце. Міфічныя драконы, загрыміраваныя клоуны, вясёлыя джазы праходзілі па гораду. Працэсія прайшла па многіх вуліцах і закончыла свой шлях у гарадскім парку Лінанмяк. Тут, высока ў гарах, адбыўся вялікі фестывальны карнавал і масавае гулянне.

Правялі свае першыя сустрэчы спартсмены, якія прыехалі на фестываль у Хельсінкі. На Алімпійскім стадыёне сабралася каля 10 тысяч гледачоў. Яны наладзілі авацыю, калі пасля фінальнага забегу на сто метраў Эміль Затапек уручыў першы залаты медаль свята грузінскаму спартсмену Эдуарду Ламтадзе. Дзве папраўкі ў спіс рэкордаў стадыёна ўнеслі савецкія спартсменкі Эльвіра Азоліна і Ірына Прэс. Ігар Тэр-Аванесян устанавіў новы рэкорд Алімпійскага стадыёна. Залаты медаль заваявала яшчэ адна наша спартсменка Галіна Еўшукова.

У які б час вы не выйшлі цяпер на вуліцы Хельсінкі, прыкметы свята юнацтва абавязкова кінуцца ў вочы. Шматмоўнай стала вулічная размова, у горадзе прыбавілася машын, змяніліся іх прывычныя маршруты. Фестываль наклаў адбітак на ўсё жыццё сталіцы Фінляндыі, змяніў яе рытм і ўклад.

Сустрэчы — ледзь не важнейшая частка фестывальнай праграмы. Аб іх значэнні трапна сказаў амерыканец Барб Рос: «Сустрэчы неабходны, як паветра, толькі яны могуць развеяць прадузятыя пераконанні, ад цярпімасці памогуць перайсці да давер'я, павагі і дружбы».

Першая палавіна дня фестывалю — час сур'ёзных калёквіумаў, семінараў, гутарак. Моладзь цікавяць праблемы нацыянальнай незалежнасці і будучае паэзіі, пытанні паляпшэння ўмоў працы і шляхі гарманічнага развіцця навукі і мастацтва, новыя плыні ў тэатры і музыцы і яшчэ многае-многае іншае. Няма раўнадушных на гэтых дыскусіях. Спрачаюцца з захапленнем, часам нястрымна, так, як звычайна спрачаюцца ў юнацтве.

...Далёка за поўнач заціхае горад фестывалю. Раніцою — новыя сустрэчы, новыя спрэчкі. У іх адна мэта — мір...

Над Хельсінкамі весялосць. Фестываль — радаснае свята моладзі ўсяго свету працягваецца.

Рак пад прыцэлам

НАШЫ ІНТЭРВ'Ю

Некалькі разоў у гэты дзень даводзілася заходзіць у кабінет дырэктара рэспубліканскага Інстытута анкалогіі прафесара Мікалая Мікалаевіча Аляксандрава. Прафесар пры ўсім сваім жаданні не мог знайсці час для гутаркі з карэспандэнтам. Ён толькі што вярнуўся з Масквы, з Міжнароднага супрацьракавага кангрэса. Яго кабінет (тут няма перабольшання) нагадваў у гэты дзень штаб галоўнакамандуючага перад наступленнем. Вось людзі ў белых халатах уважліва выслухоўваюць кароткі рапарт-даклад прафесара: гэтыя матэрыялы кангрэса вывучыць, на гэтыя звярнуць асаблівую ўвагу, такія вось метады ўжо можна прымяняць на практыцы... А потым да позняга вечара Мікалай Мікалаевіч па гарачых слядах складаў спісы-заяўкі навейшага медыцынскага абсталявання, якое хоча мець у сябе Беларускі інстытут анкалогіі. Гэта таксама вынік кангрэса. Атамныя ўстаноўкі, эфектыўныя вынікі работы якіх дэманстраваліся на кангрэсе, павінны быць на ўзбраенні медыцынскіх работнікаў рэспублікі.

Нарэшце — інтэрв'ю для «Літаратуры і мастацтва».

Карэспандэнт. Скажыце, калі ласка, як была прадстаўлена на кангрэсе наша рэспубліка? З чым прыехалі беларускія медыкі на сусветны форум вучоных?

Прафесар Аляксандраў. У складзе беларускай дэлегацыі на кангрэсе было сорак медыцынскіх работнікаў. Гэта ўрачы-анколагі з Мінска, Гродна, Віцебска і іншых гарадоў. Мы прывезлі пяць дакладаў. Адзін з іх падрыхтаваны групай анколагаў нашага інстытута — «Арганізацыя анкалагічнай дапамогі ў Беларусі». Я лічу, што тэма гэтага даклада з'яўляецца праблемай праблем сучаснай анкалогіі. Вопыт, практыка паказваюць, што пры раннім выяўленні практычна ўсе формы рака могуць быць поўнасцю вылечаны, зразумела, пры правільным, кваліфікаваным лячэнні.

Самае важнае для нас у сучасны момант — падрыхтаваць кваліфікаваныя кадры ўрачоў-анколагаў, каб у кожнай бальніцы быў чалавек, які знаёмы з усімі формамі і відамі гэтага цяжкага захворвання. Жыццё падказвае, што неабходна перагледзець методыку выкладання анкалогіі ў медыцынскіх інстытутах. Трэба стварыць спецыяльныя кафедры або курсы анкалогіі ў кожным інстытуце. Дарэчы, сярэдніх медыцынскіх работнікаў — фельчараў, акушорак, медыцынскіх сясцёр таксама варта глыбей знаёміць з асновамі дыягностыкі і прафілактыкай рака.

Карэспандэнт. Што, на Ваш погляд, было самым цікавым, самым значным з пункту гледжання навукі на кангрэсе?

Прафесар Аляксандраў. Пытанне, на якое можна пакуль што адказаць адным, але на гэты раз самым дакладным словам: усё! Кожны даклад сапраўды, як гаварылі ў нашай прэсе, — цагліна ў адзіным будынку, што ўзводзіцца рукамі вучоных усяго свету, будынку стройнай навуковай атакі супраць страшнага ворага чалавецтва — рака. На мой погляд, самым перспектыўным, як паказаў форум вучоных, з'яўляецца новы, ўдасканалены метад прымянення атамнай энергіі — пучка электронаў. Нават запушчаная форма рака паддаецца гэтаму лячэнню. Пры дапамозе сканцэнтраванага пучка электронаў можна паспяхова лячыць глыбока размешчаныя ў арганізме чалавека пухліны. Электроны практычна не выклікаюць мясцовага пашкоджання скуры і не вядуць за сабой небяспечнага спадарожніка — прамянёвую хваробу. Такімі навейшымі атамна-электроннымі ўстаноўкамі будзе забяспечаны ў хуткім часе і наш новы анкалагічны гарадок, які будуецца пад Мінскам, у Бараўлянах.

Карэспандэнт. Асабіста Вы, Мікалай Мікалаевіч, якой тэорыі паходжання рака прытрымліваецеся?

Прафесар Аляксандраў. Існуе многа розных форм ракавага захворвання. Кожная форма ўзнікае пад уплывам сваіх прычын — у выніку фізічнага, хімічнага і іншых шкодных уздзеянняў знешняга асяроддзя на арганізм чалавека. Гэтыя ўздзеянні звязаны з кліматычнымі, бытавымі, вытворчымі ўмовамі жыцця людзей. Даследаванні прафесара Л. М. Шабада, першага савецкага вучонага, які атрымаў прэмію Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, переканаўча пацвердзілі гэта.

На кангрэсе было многа дакладаў, прысвечаных віруснай тэорыі паходжання рака. Аднак доследы на жывёлах яшчэ не могуць служыць вычарпальным пацвярджэннем гэтай тэорыі. Пераканаўчых доказаў віруснага паходжання пухлін пакуль што няма. Акрамя таго, за ўсю сваю практыку мне не даводзілася бачыць ніводнага прыкладу, калі б адзін чалавек заразіўся ракам ад другога.

Карэспандэнт. Аб якой найбольш значнай сустрэчы з вучонымі іншых краін Вы маглі б расказаць чытачам «Літаратуры і мастацтва»?

Прафесар Аляксандраў. Такіх сустрэч было настолькі многа, так што цяжка вылучыць адну, самую значную. У рабоце кангрэса ўдзельнічала 70 краін. Было прадстаўлена каля тысячы навуковых дакладаў. Але сапраўды самымі цікавымі былі сустрэчы і размовы ў кулуарах. Непасрэдна, ажыўлена ішоў абмен вопытам, думкамі і планамі.

Дарэчы, на адной з такіх сустрэч мне давялося шчыра размаўляць з прадстаўнікамі навуковых колаў Ізраіля. І я пацікавіўся, на чым грунтуюцца чуткі, якія ў свой час былі шырока распаўсюджаны, быццам бы ў гэтай краіне знойдзен «новы, радыкальны метад лячэння рака». І цяпер магу афіцыйна запэўніць чытачоў газеты, што навуковыя даследаванні ізраільскіх вучоных ні на адзін крок не выперадзілі здабыткаў вучоных іншых краін, у тым ліку і нашых—савецкіх. Хутчэй за ўсё наадварот.

Карэспандэнт. І ўсё ж, ці ёсць сапраўды важкія, навукова абгрунтаваныя падставы для аптымізму? Ці прынёс іх людзям кангрэс?

Прафесар Аляксандраў. Безумоўна. Пройдзе час, пакуль усе матэрыялы кангрэса будуць дэталёва вывучаны, і тады мы яшчэ больш пераканаемся ў гэтым. Але і сёння—адзіная наступальная лінія ў паходзе супроць рака: прафілактыка, удасканаленне хірургічных метадаў лячэння, прымяненне крыніц атамнай энергіі і хіміятэрапія—бальшак, на які выйшлі анколагі.

Прыцэл па ворагу з мільёнаў гармат — вось што ўяўляў сабой кангрэс.

МЕЛОДЫІ РОДНАГА КРАЮ

З усіх канцоў вобласці з'ехаліся ў гэты дзень у Магілёў самадзейныя кампазітары і маладыя паэты — стваральнікі песень і музыкі. Тут адбыўся канцэрт, прысвечаны Дэкадзе самадзейнага мастацтва.

Канцэрт пачаўся выступленнем вакальнага ансамбля Клімавіцкага раённага Дома культуры — аднаго з лепшых пеўчых калектываў Магілёўшчыны. Ён выканаў песню «Маякі» самадзейнага кампазітара Л. Ячнева (словы А. Радзівілава), мясцовыя прыпеўкі і частушкі.

Узнёсла і лірычна прагучалі «Элегія» магілёўскага настаўніка А. Доўгага, «Роднае поле» шклоўскага настаўніка М. Рыўкіна.

Горача прынялі прысутныя і «Бабруйскі вальс», створаны самадзейным кампазітарам М. Мільчыным. Выконваў гэты вальс вакальны ансамбль Бабруйскай швейнай фабрыкі імя Дзяржынскага.

Касцюковіцкія майстры мастацкай самадзейнасці прывезлі ў Магілёў тры лепшыя свае песні: «Камсамольскую дарожную», «Хай льецца весялосць» і «Песню пра Жадунку». Аўтары гэтых песень— малады паэт М. Мацанка і баяніст раённага Дома культуры В. Ражкін.

На вечары выконваліся таксама песні В. Барысенкі, П. Яроменкі, І. Галькоўскага і іншых самадзейных кампазітараў. Усім да спадобы прыйшліся вершы пра цаліну А. Пысіна, лірычныя вершы В. Ракава, В. Лук'янчыка, І. Емяльянава, М. Мацанкі.

У далейшым такія справаздачныя вечары-канцэрты мяркуецца правесці ў Бабруйску, Горках, Шклове, Крычаве.

Творы самадзейных кампазітараў рыхтуюцца да выдання абласным Домам народнай творчасці.

МАСТАКІ — ПРАЦАЎНІКАМ СЯЛА

На цэнтральнай сядзібе калгаса імя Валадарскага Магілёўскага раёна ў трох брыгадных клубах паявіліся маляўнічыя плакаты, лозунгі, якія расказваюць аб працы, быце, адпачынку хлебаробаў і жывёлаводаў, знатных людзях вёскі. Усё гэта бясплатна зрабілі і перадалі працаўнікам арцелі мастакі горада В. Юркевіч, Э. Карповіч, І. Моніч, І. Булгакоў і фотааматар А. Барчык.

Многае зрабілі мастакі і ў калгасе «Бальшавік» Крычаўскага раёна. Яны напісалі тэматычныя карціны, транспаранты, абсталявалі «Акно сатыры і гумару», фотавітрыну передавікоў, дошку паказчыкаў.

Добры прыклад пераймалі ўсе майстры пэндзаля горада. Яны арганізавалі рад творчых груп. Кожная з іх абавязалася аформіць наглядную агітацыю у 2—3 калгасах, сістэматычна дапамагаць сельскім самадзейным мастакам.

(БЕЛТА).

НА ГРАМАДСКІХ АСНОВАХ

Адным з лепшых у Беларусі з'яўляецца чырвоны куток станцыі Брэст-Цэнтральная, якім кіруе грамадскі савет на чале з касірам Тамарай Садчук. У склад савета ўваходзяць дзяжурная па станцыі Галіна Сыса, дзяжурная па вакзалу Клара Янушкевіч, вагаўшчык Любоў Грышчук, камерцыйны канторшчык Марыя Кучур і многія іншыя.

Чырвоны куток станцыі размешчаны ў вялікім асобным памяшканні на 200 чалавек. Тут ёсць «Дошка гонару», добра аформленая вітрына «Трыбуна перадавіка і рацыяналізатара». Маляўніча зроблены стэнды «Маральны кодэкс будаўніка камунізма», «Вучыцца, працаваць і жыць па-камуністычнаму». Заўсёды ёсць свежыя газеты і часопісы, працуе бібліятэка-перасоўка ад абласной бібліятэкі.

Часта наладжваюцца ў чырвоным кутку вечары і канцэрты. Асабліва цікава прайшоў вечар, прысвечаны спартсменам станцыі, і вечар «У чалавеку ўсё павінна быць прыгожа». Пачэснымі гасцямі на кожным вечары і канцэрце з'яўляюцца ўдарнікі камуністычнай працы.

На станцыі заўсёды было шмат жадаючых удзельнічаць у мастацкай самадзейнасці, але не было кіраўніка. Энтузіясты савета чырвонага кутка ўзяліся за гэтую справу. Быў арганізаваны моцны і цікавы калектыў, вядомы цяпер усяму гораду. Самадзейныя артысты часта выступаюць з канцэртамі перад пачаткам змен. Такія невялікія, на 20 — 30 хвілін канцэрты вельмі любяць рабочыя. Поспехам карыстаюцца салісты Адам Ваўрынюк, Раіса Кучынская і іншыя. У самадзейнасці каля 70 чалавек.

У праграму канцэрта ўваходзяць урыўкі з п'есы А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце», песні і танцы народаў СССР і краін свету, творы для аркестра народных інструментаў, паэтычныя творы.

Актывісты не толькі выступаюць з канцэртамі, выпускаюць насценныя газеты, яны памагаюць адзін аднаму і ў важных пытаннях жыцця.

Былі такія выпадкі на станцыі Брэст-Цэнтральная. Вагаўшчык Расціслаў Сідарук, малады хлопец, трапіў у дрэнную кампанію і пачаў займацца спекуляцыйнымі справамі. Мінула ўжо нямала часу і зараз камсамольцы могуць упэўнена сказаць, што Расціслаў не будзе больш займацца гэтым.

А вось яшчэ адзін прыклад. Актывісты чырвонага кутка заўважылі, што Люба Супрунюк староніцца людзей, не ўдзельнічае ў грамадскім жыцці. Аказалася — яна баптыстка. Люба цікавілася музыкай, добра іграла на гітары. Прыцягнулі яе да самадзейнасці. Цяпер ужо Люба прымае ўдзел у канцэртах, выязджае на маёўкі, не цураецца людзей.

Дружна працуе калектыў чыгуначнікаў, які змагаецца за званне калектыву камуністычнай працы. Немалая заслуга ў гэтым належыць актывістам чырвонага кутка, якія таксама змагаюцца за званне лепшага чырвонага кутка.

Ул. СЕЛЯЗНЁЎ.

ЯНЫ ПРАЦУЮЦЬ НА ЧЫГУНЦЫ. Хлопцы і дзяўчаты з гэтай агітбрыгады Лунінецкага клуба чыгуначнікаў добра вядомы жыхарам Брэсцкай вобласці. Колькі канцэртаў далі яны ў гарадах і вёсках, на далёкіх станцыях!

Усюды людзі кажуць ім: «Прыязджайце яшчэ!»

Фота Л. Чурко.

З кінакамерай па рэспубліцы

«Савецкая Беларусь» № 19

Калі вам здарыцца быць на Аршанскім ільнокамбінаце і вы сустрэнеце там інжынера Сямёнава, ён ахвотна раскажа вам, як працуе савет маладых спецыялістаў.

Звыш двухсот чалавек аб'ядналіся тут, каб свае веды і вопыт накіраваць на павышэнне прадукцыйнасці працы. І вось першы вынік—створана паўаўтаматычная ўстаноўка для ўзважвання прадукцыі непасрэдна на канвееры. Яна прынесла камбінату больш дзевяці тысяч рублёў эканоміі.

Інжынер Сямёнаў — ініцыятар стварэння савета сканструяваў таксама лічыльнік даўжыні стужкі на змешвальным агрэгаце.

Намаганні спецыялістаў, памножаныя на старанную працу рабочых, забяспечваюць на камбінаце паспяховае выкананне плана, рост выпуску прадукцыі.

Аб усім гэтым расказвае кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 19, які выйшаў днямі на экраны рэспублікі.

У кіначасопісе таксама рэпартаж аб сёмай сесіі Вярхоўнага Савета БССР пятага склікання, аб прысваенні Міхасю Ціханавічу Лынькову ганаровага звання народнага пісьменніка Беларусі, аб высокім ураджаі кукурузы і бабовых у калгасе «Чырвоная змена» Любаньскага раёна.

На полі Барадзінскім

Барадзіно... Вось паўтары сотні гадоў ужо гэтае слова хвалюе людзей. Пачуўшы пра Барадзінскую бітву са школьных гадоў, мы з часам усё глыбей раскрываем для сябе яе славу і вялікае гістарычнае значэнне.

З трапяткім хваляваннем мы ступаем сёння на зямлю, дзе 26 жніўня (7 верасня па новаму стылю) 1812 года палкі фельдмаршала Галянішчава-Кутузава ва ўпартым і крывавым змаганні атрымалі перамогу над напалеонаўскімі войскамі, што не ведалі дагэтуль паражэнняў.

Неўміручы народ, які здзейсніў гэты подзвіг. Гады, стагоддзі не сатруць з памяці нашчадкаў героіку таго далёкага часу, мужнасць і бясстрашнасць тысяч і тысяч адважных сыноў Расіі.

Пра свой план пакарэння Расіі Банапарт гаварыў так: «Калі я займу Кіеў — я вазьму Расію за ногі; калі я авалодаю Пецярбургам — я вазьму Расію за галаву; заняўшы Маскву, я паражу яе ў сэрца».

Пад Барадзіным, што за 125 кіламетраў ад Масквы, французская армія, якая трыумфальным маршам прайшла па Заходняй Еўропе, пацярпела першае буйнае паражэнне, што стала пачаткам вялікай нацыянальна-вызваленчай барацьбы народаў краін, заняволеных напалеонаўскімі захопнікамі.

...У Барадзіне стаяць пагодлівыя летнія дні і ўсе сцяжынкі, палявыя дарожкі, шаша, што вядуць да яго, поўныя машын, пешаходаў. Гэта экскурсанты з далёкіх і блізкіх гарадоў і вёсак нашай Радзімы, турысты, масквічы і госці сталіцы. Звіняць над Барадзінскім полем людскія галасы. Кожны, хто прыходзіць сюды, доўга прастойвае ля славутых рэдутаў і флешаў, ля помнікаў і абеліскаў. Хутка міне 150 год, як прыйшло на гэтую зямлю царства вечнага спакою і ўрачыстай цішыні. А тады, раней «...уся гэтая мясцовасць была пакрыта дымамі стрэлаў, і касыя прамені яркага сонца, што ўзыходзіла ззаду лявей П'ера, кідалі на яе ў чыстым ранішнім паветры святло, што пранізвала залатым і ружовым адценнем, і цёмныя доўгія цені. Дальнія лясы, якія заканчваюць панараму, нібы высечаныя з якогасьці каштоўнага жоўта-зялёнага каменя, відны былі сваёй выгнутай рыскай вяршынь на даляглядзе, і паміж імі за Валуевым праразалася вялікая Смаленская дарога, уся пакрытая войскамі. Бліжэй блішчалі залатыя палі і пералескі. ...Усюды — спераду, справа і злева відаць былі войскі. Усё гэта было ажыўлена, велічна і нечакана». Кожны прыгадвае гэтыя радкі з «Вайны і міру», калі ступае на поле Барадзіна.

Мы ідзём па крутой і пакручастай сцежцы да пагорка. На ім — помнік Міхаілу Іларыёнавічу Кутузаву. Тут вялікі рускі палкаводзец знаходзіўся ў пачатку Барадзінскай бітвы. З гэтага пагорка ён кіраваў гістарычнай бітвай. А цяпер на бледна-ружовым граніце помніка — пазалочаны меч, на бронзавым барэльефе — Кутузаў. «Непрыяцель адбіты на ўсіх напрамках» — гаворыць надпіс на помніку. У гэтых словах — вынік Барадзінскай бітвы, вынік нечуванага змагання дзвюх армій.

На вяршыні абеліска распусціў крылы бронзавы арол. А недзе высока ў небе заліваюцца жаваранкі, і кожны, хто падыходзіць да гэтай магілы рускай славы, кладзе ля яе падножжа сціплыя палявыя кветкі.

З пагорка, дзе пахаваны прах палкаводца, пачынаецца Шавардзінскі рэдут. І цяпер яшчэ відаць тут земляны вал, роў, профіль умацаванняў. За два дні да генеральнай бітвы тут адбыўся жорсткі бой — шэсць тысяч напалеонаўскіх салдат і афіцэраў паклалі галовы ў гэтым баі.

Адзін за адным аглядаем гранітныя абеліскі з назвамі палкоў. На цокалі пастамента помнікаў героям першага і дзевятнаццатага егерскіх палкоў — мармуровая дошка. На ёй золатам словы М. Ю. Лермантава:

И умереть мы обещали,
И клятву верности сдержали
Мы в Бородинский бой.

Далей ідзём на Баграціёнавы флешы. Хто можа застацца абыякавым пры адным толькі ўпамінанні аб гэтых легендарных умацаваннях! Яны знаходзяцца на невялікім узвышшы ля вёскі Сямёнаўскай. У тыя часы адсюль добра відаць была ўся навакольная мясцовасць. Рускія войскі вялі трапны артылерыйскі агонь і па фронту, і па флангу атакуючага непрыяцеля.

Абароне Баграціёнавых флешаў Міхаіл Іларыёнавіч Кутузаў надаваў асаблівае значэнне, бо яны былі перадавымі апорнымі пунктамі ўсіх рускіх пазіцый. Адсюль Баграціён павёў у імклівую контратаку рускія войскі:

...В дыму огонь блестел,
Звучал булат, картечь визжала,
Рука бойцов колоть устала,
И ядрам пролетать мешала
Гора кровавых тел.

Шматгадзінны бой за Баграціёнавы флешы абяскровіў напалеонаўскія войскі. Ворагу не ўдалося зламаць баявы парадак рускіх. План Напалеона—прарваць абарону рускіх — быў сарваны. У гэтым неўміручая заслуга салдат і афіцэраў Баграціёна.

Ад старажылаў гэтых месц і сёння можна пачуць нямала хвалюючых расказаў з гісторыі бітвы за Барадзіно. Расказваюць, напрыклад, як прыехала на поле пасля бітвы жонка генерала Тучкова і ўсю ноч шукала мёртвае цела свайго мужа. Знайшла яна толькі яго руку з пярсцёнкам і на гэтым месцы цяпер стаіць капліца.

Недалёка ад Баграціёнавых флешаў — вышыня. Тут стаяла батарэя Раеўскага. Цяпер тут пахаваны прах Баграціёна. Дакранаючыся рукою да холаду мармуровых пліт, здаецца, адчуваеш дыханне слаўных егераў Баграціёна, храбрых кавалерыстаў Барклая дэ Толі, адчуваеш парахавы пах.

Шмат у нас на зямлі месцаў — сведак баявой славы нашага народа. Але на Барадзінскім полі асабліва яскрава відаць пераемнасць выдатных баявых традыцый нашага народа. Тут стаяць амаль побач два помнікі. На адным высечаны словы: «Доблесным героям Барадзіна 1812 года». На другім чытаем: «Вечная слава героям, што загінулі ў баях на Барадзінскім полі ў 1941—1942 гг. у дні Вялікай Айчыннай вайны».

Як і ў 1812 годзе, у 1941 годзе на гістарычным полі адбылася вялікая бітва. Таксама, як калісьці Напалеон, гітлераўцы шалёна ірваліся да Масквы. Але салдаты і афіцэры 32-й Чырвонасцяжнай стралковай дывізіі пад камандаваннем палкоўніка Віктара Іванавіча Паласухіна стаялі насмерць. І таксама, як іх легендарныя продкі, далі тут адчуць сілу і мужнасць народа, які адстойвае сваю Радзіму ад іншаземных захопнікаў.

...Трыццаць шэсць помнікаў героям Айчыннай вайны 1812 года было адкрыта на Барадзінскім полі. Большасць іх была пастаўлена ў дні стогадовага юбілею Барадзінскай бітвы на сродкі салдат і афіцэраў тых воінскіх часцей, былыя воіны якіх змагаліся пад Барадзіно ў 1812 годзе. У гады мінулай вайны гітлераўцы разбурылі помнікі. Намаганнямі рэстаўратараў, архітэктараў, скульптараў усе яны адноўлены.

У цэнтры Барадзінскага поля стаіць будынак Дзяржаўнага ваенна-гістарычнага музея. У ім сабраны багатыя матэрыялы, дакументы, мемарыяльныя рэчы.

Гістарычнае Барадзінскае поле прыцягвае ўвагу мільёнаў людзей як месца неўміручай воінскай славы і подзвігу нашага народа ў барацьбе з іншаземнымі захопнікамі. Над вялізным полем, акружаным цяпер мірнымі калгаснымі вёскамі, узвышаюцца бронзавыя арлы. Стагоддзі не сатруць у памяці ўдзячных нашчадкаў мужнасць і геройства воінаў, што загінулі ў змаганні за незалежнасць роднай зямлі.

Г. БАКШЭЕВА,
спец. карэспандэнт «ЛІМа».

ДА НОВЫХ СУСТРЭЧ

Выязныя канцэрты. Новыя пляцоўкі. Сустрэчы з незнаёмымі слухачамі. Многія з іх слухаюць сімфанічны аркестр упершыню. Як яны прымуць канцэрт?

Некалькі год назад, калі Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР адпраўляўся ўпершыню на летнія гастролі па рэспубліцы, кіраўніцтва філармоніі разам з мастацкім саветам аркестра па некалькі разоў абмяркоўвала праграмы.

Якія творы ўключыць у рэпертуар? Ці варта выконваць поўнасцю сімфонію, ці зрабіць націск на творы папулярнай музыкі?

То быў час пошукаў. Неўзабаве мы пераканаліся, што нашы новыя сябры ўважліва слухаюць сімфоніі Чайкоўскага, Бетховена, Моцарта, таксама, як і больш папулярныя творы — «Вальс-фантазію» Глінкі і сюіту з балета «Лебядзіное возера». Пра гэта сведчылі, у прыватнасці, канцэрты ў цэхах заводаў, у чыгуначным дэпо Орша, перад калгаснікамі Гродзеншчыны і Гомельшчыны, рабочымі і будаўнікамі Полацкага нафтаперапрацоўчага завода і Бярозаўскай ДРЭС.

Вялікую дапамогу ў прапагандзе сімфанічнай музыкі аказвае аркестру лектар-музыказнаўца, які выступае перад пачаткам канцэртаў. Наш лектар Г. Ауэрбах цікава і даходліва расказвае слухачам аб творчасці кампазітараў, раскрывае перад імі мастацкія асаблівасці твораў, якія выконваюцца. Не выпадкова лектара-кансультанта, як і выканаўцу, прысутныя сустракаюць апладысментамі.

Свае сёлетнія гастролі аркестр пачаў у Віцебску ў памяшканні летняга тэатра. Тут былі выкананы Пятыя сімфоніі Бетховена і Чайкоўскага, «Шэхеразада» Рымскага-Корсакава. Віяланчаліст Я. Слабодкін сыграў канцэрт Сен-Санса, скрыпач Барыс Гальдштэйн — канцэрт Вяняўскага № 1.

Адзін канцэрт быў дадзен для будаўнікоў Полацкага нафтаперапрацоўчага завода.

У Магілёве калектыў выступіў перад рабочымі завода пад'ёмна-транспартнага абсталявання. З вялікім поспехам прайшлі выступленні ў Гомелі піяністкі Б. Давідовіч, якая выканала канцэрты для фартэпіяна Д. Гершвіна і Сен-Санса № 2 (дырыжыравалі М. Нерсясян і В. Катаеў).

Цікава прайшла сустрэча з калгаснікамі сельгасарцелі імя XXII з'езда партыі.

Мазыр, Бабруйск, Брэст. Сустрэча з будаўнікамі Бярозаўскай ДРЭС, работнікамі Брэсцкага дывановага камбіната.

У адным з нашых канцэртаў удзельнічалі лепшыя аматары самадзейнасці. Пятай сімфоніяй Чайкоўскага і яго ж «Уверцюрай», фантазіяй «Рамэо і Джульета» дырыжыраваў дырэктар абласнога Дома народнай творчасці Г. Гаеўскі. Інжынер аблпраекта А. Маліцкі праспяваў песню індыйскага госця з оперы «Садко» Рымскага-Корсакава і «Шаўковыя травы» Р. Пукста. Р. Сакалоўская выканала «Хабанеру» з оперы «Кармен» Бізэ і куплеты Зібеля з оперы «Фауст» Гуно.

Гродна. Цёплая сардэчная сустрэча адбылася з работнікамі тытунёвай фабрыкі. Гэта было апошняе выступленне па дарозе ў Маладзечна і Мінск.

Канцэрты аркестра прайшлі з поспехам.

Можна многа пісаць аб цёплых выказваннях у адрас выканаўцаў — артыстаў аркестра, дырыжораў і салістаў філармоніі Я. Цвятаевай і С. Машкова, якія выконвалі арыі з опер.

«Прыязджайце да нас часцей», — можна было пачуць на заводах, у калгасах, на будоўлях пасля выступленняў. Аркестр атрымаў шматлікія граматы, прывітальныя адрасы і падзякі ад калгасаў, заводаў за прапаганду сімфанічнай музыкі сярод працоўных рэспублікі.

Я пішу аб гэтым не для таго, каб «пахваліцца поспехамі». Хочацца паказаць, што сімфанічная музыка трывала ўваходзіць у быт савецкага чалавека.

Падводзячы вынікі паездкі, трэба ўжо зараз падумаць аб тым чаго не хапала ў нашых выступленнях, каб прыняць адпаведныя меры на далейшае. Па-першае, даводзіцца пашкадаваць, што Саюз кампазітараў БССР не здолеў арганізаваць сустрэчы аўтараў выконваемых твораў са слухачамі, на якіх кампазітары Буцвілоўскі, Чараднічэнка, Багатыроў маглі б расказаць аб сваіх творчых планах і сімфоніях, якія ўвайшлі ў рэпертуар гастроляў. Па-другое, слухачы яшчэ не задаволены колькасцю канцэртаў сімфанічнай музыкі. Аўтару гэтых радкоў даводзілася гутарыць пасля выступленняў з людзьмі розных прафесій. Выкладчыца В. Жукоўская з Брэста сказала, што прыезд аркестра многія чакаюць з нецярплівасцю, але да яго прыезду многія студэнты і педагогі раз'едуцца на канікулы: «Няўжо нельга зімой прыехаць хоць бы на два-тры канцэрты. Як хочацца пазнаёміцца з нашымі лепшымі салістамі».

Цяжка мне было ёй адказаць. Адзінае, што я мог зрабіць, гэта пагутарыць з таварышамі з абласнога ўпраўлення культуры. Усе іх адказы зводзяцца да аднаго: няма памяшкання. Вось, маўляў, пабудуем, тады будзем вас запрашаць. Непераканаўчы довад, таварышы!

Да гэтага часу не вырашана пытанне аб добраўпарадкаванні летніх канцэртных пляцовак і іх мікрафоннай гаспадаркі. Колькі пісалася аб гэтым на старонках нашага друку, а зрухаў пакуль не відаць. Толькі Гродзенскі парк крыху павялічыў сцэну. Чаму ж не маглі тое самае зрабіць, напрыклад, у Мазыры, і ў іншых гарадах, дзе аркестр не можа змясціцца на эстрадных пляцоўках?

Паездка скончана. Хочацца сказаць нашым слухачам: — Да хуткай сустрэчы, дарагія сябры!

Г. ГЛАЙХЕНГАУЗ,
артыст Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР.

ГОМЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

ТЭМА ВЫСТАЎКІ — САВЕЦКІ ЧАЛАВЕК

У Гомельскім Палацы культуры імя Ул. І. Леніна адкрылася новая выстаўка. На ёй экспануюцца творы жывапісу, графікі, скульптуры майстроў выяўленчага мастацтва братніх савецкіх рэспублік, мастакоў Масквы, Ленінграда, Свярдлоўска.

Тэма выстаўкі «Савецкі чалавек — будаўнік камуністычнага грамадства». Працоўныя Гомеля з цікавасцю знаёмяцца з творамі мастакоў.

ПЕСНІ НАРОДАЎ УСХОДУ

З вялікім канцэртам выступілі ў Гомелі артысты Таджыкскага дзяржаўнага ордэна Леніна тэатра оперы і балета імя С. Айні. Народная артыстка Таджыкскай ССР Рэна Галібава і заслужаны артыст Рафаэль Талмасаў выканалі песні народаў СССР і краін Усходу — таджыкскія, узбекскія, казахскія, азербайджанскія, індыйскія, арабскія, афганскія, іранскія. Таджыкскія, узбекскія і індыйскія танцы выканалі артысты балета Хурсандом Хакімаў і Лейла Халікава.

БІБЛІЯТЭКА РОБІЦЬ СПРАВАЗДАЧУ

У лекцыйнай зале абласной бібліятэкі імя Ул. І. Леніна адбыўся чарговы сход чытачоў. Са справаздачай аб рабоце бібліятэкі за паўгода выступіла М. Стальмахова. Начальнік абласнога архіва Прахараў, слесар аўтабазы Круглікаў, выкладчык інстытута інжынераў чыгуначнага транспарту Чарняўскі выказалі свае пажаданні і прапановы аб паляпшэнні работы бібліятэкі.

Дружба калектыву бібліятэкі з чытачамі мацнее з кожным днём.

ТУТ БУДЗЕ МУЗЫЧНАЯ ШКОЛА

Раней у гэтым доме быў райфінаддзел. Зараз тут стукаюць малаткі, вішчаць пілы. Рабочыя спяшаюцца — да новага навучальнага года рамонт павінен быць закончаны.

1 верасня дом на вуліцы Катоўскага ў Гомелі зазвініць дзіцячымі галасамі. Тут будзе адкрыта новая — чацвёртая ў горадзе — музычная школа. Вопытныя педагогі будуць навучаць дзяцей ігры на фартэпіяна і народных інструментах.

ДУХАВЫ АРКЕСТР ПРАПАГАНДУЕ МУЗЫКУ

Дзеля прапаганды музычнага мастацтва пры Гомельскім гарадскім парку культуры і адпачынку стварылі духавы аркестр. Дырыжыраваць запрасілі вопытнага музыканта Германа Васільевіча Чаркасава Аркестр ужо даў 12 канцэртаў. У яго праграме — класічная музыка, творы савецкіх кампазітараў.

ЛЕКЦЫЯ ДЛЯ РАБОТНІКАЎ КУЛЬТУРЫ

«Жыццё і творчасць М. І. Глінкі» — гэтай тэме была прысвечана лекцыя для работнікаў устаноў культуры горада. Прачытаў яе музыказнаўца Берзінь, з ілюстрацыямі выступілі заслужаны артыст БССР Астрамецкі, спевакі Цыкуноў і Мухамеджынава.

Сцэна са спектакля Калінінградскага тэатра «Арфей спускаецца ў пекла». У ролях: Ледзі Торэнс — артыстка Р. Міхайлава, Вэла Ксаўе — артыст А. Галееў.
Фота Ул. КРУКА.

КАЛІНІНГРАДЦЫ Ў МІНСКУ

1 жніўня ў памяшканні Дзяржаўнага рускага тэатра імя М. Горкага спектаклем па драме Тэнесі Уільямса «Арфей спускаецца ў пекла» пачаў свае гастролі ў Мінску Калінінградскі абласны драматычны тэатр.

— Гэта другі наш прыезд да гледачоў беларускай сталіцы, — заявіў у гутарцы з нашым карэспандэнтам дырэктар тэатра А. Зулуматаў. — Упершыню мы выступалі ў Мінску ў 1957 годзе. З таго часу наладзілася сапраўдная садружнасць паміж творчымі калектывамі і гледачамі нашай вобласці і Беларускай ССР. Толькі гэтым летам у Калінінградзе гастралююць два беларускія тэатры: Віцебскі імя Якуба Коласа і Тэатр оперы і балета. А мы пабывалі ўжо ў гледачоў Гомеля і Віцебска, а таксама ў іншых гарадах і раёнах гэтых дзвюх абласцей, паказаўшы ім больш ста спектакляў.

— Як праходзяць вашы гастролі?

— Я — дырэктар, мяркую па касавых паказчыках: цудоўна!

— Што спрыяе вашаму поспеху?

— Думаю, што ў першую чаргу — падбор рэпертуару. З дзевяці п'ес, якія мы пакажам мінчанам, восем іграюцца ў горадзе ўпершыню. Адзіны твор нашага рэпертуару, знаёмы мінскім гледачам — гэта п'еса «Віла Эдзіт» М. Барынава і З. Карагодскага. Яна нарадзілася ў нашым тэатры. Гэта расказ пра подзвігі савецкіх разведчыкаў у Кенігсбергу ў часы Айчыннай вайны. У час папярэдніх гастроляў у 1957 годзе, мы паказвалі «Вілу Эдзіт» мінчанам. Спадзяёмся, што ім будзе цікава паглядзець, як захаваўся гэты спектакль.

З сучасных твораў мы прапануем мінчанам вострую, надзённую драму Ісідора Штока «Ленінградскі праспект», сатырычную камедыю Д. Аля і Л. Ракава «Небяспечней за ворага» (яна нарадзілася ў творчай лабараторыі М. Акімава і пакуль што ідзе ў трох тэатрах краіны). Дарэчы, у нас наогул даволі-такі «вясёлы» рэпертуар: шмат камедый. Гэта — «Месячная саната» Арыядны Тур, «Блакітная рапсодыя» Мікалая Пагодзіна, «Кухарка замужам» Анатоля Сафронава. Ёсць і замежная сучасная камедыя, сатырычная — «Трэцяя галава» Марселя Эмэ, у якой выкрываюцца мараль і норавы французскай буржуазіі, «Філумена Мартурана» Эдуарда дэ Філіпа.

Па першых спектаклях вы пазнаёміліся ўжо з асноўным складам трупы нашага тэатра. Гэта — народная артыстка Таджыкскай ССР А. Мірапольская, заслужаныя артысты РСФСР Н. Андрыеўская, Т. Крыман, М. Сямёнаў, С. Кляменцьеў, П. Мальцаў, М. Друтман, заслужаны артыст Якуцкай АССР К. Шахет і іншыя.

Тэатр прабудзе ў Мінску да 19 жніўня, пакажа на стацыянары і на выязных пляцоўках больш сарака спектакляў.

ДЛЯ ЎСІХ УЗРОСТАЎ

Лялькі становяцца ў нас усё больш папулярнымі. Яны праніклі ў кіно, на тэлебачанне, эстраду. Яны пачынаюць з'яўляцца побач з жывымі акцёрамі ў некаторых спектаклях і фільмах. За апошнія гады мастацтва лялек набывае ўсё большы размах у самадзейнасці. І гэта зразумела. Лялечны тэатр аб'ядноўвае рад мастацтваў — скульптуру, жывапіс, літаратуру, акцёрскае майстэрства, музыку, пластыку. Таму ён валодае шчаслівай магчымасцю рознабакова развіваць чалавека.

Важна і іншае. Лялечны тэатр незвычайна, вельмі па-свойму адлюстроўвае свет. Яго вобразы гранічна абагуленыя. Гэта тыпы, якія даведзены да ступені намінальнасці. Можа быць іменна гэтая яго ўласцівасць асабліва каштоўная ў працэсе фарміравання вобразнага мыслення дзяцей. Лялькі могуць стаць добрым памочнікам педагога. «Жывыя» характары, паказаныя лялькамі, могуць аказацца больш дзейсным сродкам у барацьбе з адмоўнымі з'явамі, чым «мёртвыя» карыкатуры школьнай насценгазеты.

Лялечныя тэатры могуць ставіць цікавыя творчыя задачы, адрасаваць сваё майстэрства не толькі дзецям, але і тым, хто даўно выйшаў з дзіцячага ўзросту. І не абавязкова для гэтага браць п'есы прафесіянальных тэатраў — «Чортаў млын» або «Саламяны капялюш». Можна наогул не браць ніякіх п'ес, а самім скласці нумары са словамі або без слоў, як гэта давялося мне бачыць, напрыклад, у студэнтаў Маскоўскага вышэйшага мастацка-промыславага вучылішча. У іх няма [illegible] кіх дэкарацый, складаных лялек. Няма нават шырмы. Яе замяняе нацягнуты на руках ручнік. Але колькі вынаходлівасці, фантазіі і дасціпнасці ў іх сатырычных сцэнках. Усё іх «мастацкае афармленне» каштуе капейкі, а кожная сцэнка выклікае гром апладысментаў.

Дзе дастаць лялькі? Заказаць, купіць? Часам так і робяць. Напрыклад, нядаўна стаўбцоўскі гурток купіў у тэатры поўнае афармленне спектакля «Кошкін дом». Лялькі і афармленне не новыя, яны патрабавалі рамонту, пераробкі. Палавіну цяжкіх дэкарацый наогул нельга было прыстасаваць. Стаўбцоўцы шкадуюць, што купілі ўсё гэта. Мабыць, у другі раз яны пастараюцца зрабіць афармленне і лялькі самастойна.

Гэты выпадак тыповы. Чужыя лялькі і чужыя дэкарацыі заўсёды застануцца чужымі, як бы добра яны ні былі зроблены. Вядома, наяўнасць майстэрні, якая выпускае камплекты лялек для самадзейнасці, намнога аблегчыла б работу гурткоў і павялічыла іх сетку, але для вялікіх калектываў, дзе хочуць расці, шукаць, знаходзіць сваё, гатовыя камплекты — толькі дапамога, а не вырашэнне праблемы. Трэба памятаць, што мастацтва лялек якраз і пачынаецца з умельства стварыць вобраз лялькі. Іменна з гэтага пачыналі і заснавальнікі гэтага жанра ў мастацтве — Яфімавы і Абразцоў. Дарэчы, яны самі былі мастакамі па прафесіі.

Дзе ж узяць мастакоў для самадзейнасці? Адказ вельмі просты: з самадзейнасці. Прыцягнуць самадзейных мастакоў, навучыць іх лялечнай справе — надзвычай важная праблема. Лялечныя калектывы павінны будавацца па прынцыпу самадзейных тэатраў, дзе ўсё — ад стварэння п'есы да лялек і дэкарацый — робіцца самімі ўдзельнікамі. Такія калектывы здолеюць адмовіцца ад капіравання прафесіянальнага тэатра. У іх з'явіцца іншы рэпертуар, іншыя формы паказаў, іншыя канструкцыі лялек. Побач са звычайнымі спектаклямі ў іх з'явяцца канцэртныя праграмы, агляды або нумары, пятрушачная і трысцявая лялька часам саступіць месца марыянеткам і плоскім лялькам.

Усе лялечныя гурткі і калектывы знаходзяцца ў нас пры ўстановах, падпарадкаваныя міністэрствам асветы, культуры і прафсаюзам. Дапамога, якая ім аказваецца ўсімі гэтымі арганізацыямі, зусім недастатковая. У той час як на харавыя, танцавальныя і драматычныя калектывы адпускаюцца вялікія сродкі, тэатры лялек нярэдка знаходзяцца на становішчы пасынкаў. Акрамя клопатаў аб месцы для рэпетыцый, аб выдатках на выраб лялек і дэкарацый ёсць шмат творчых пытанняў, на якія гурткоўцы чакаюць адказу. Як ляпіць лялечныя галоўкі? Як навучыцца кіраваць лялькай, каб яна здавалася «жывой»? Якім голасам за яе гаварыць — сваім ці ненатуральным, «лялечным»? Аднак да сёлетняга года метадычная дапамога не была наладжана. Рэспубліканскі Дом народнай творчасці лялечнымі гурткамі не займаўся, а наш прафесіянальны тэатр памагаў па магчымасці — адказваў на пісьмы піянераў, дарыў старыя лялькі, у час гастрольных паездак памагаў гурткам на месцы.

У гэтым годзе становішча крыху змянілася. Рэспубліканскі Дом народнай творчасці ўзяў лялечныя калектывы пад свой нагляд. Ён правёў ужо на базе Мінскага тэатра лялек пяцідзённы семінар кіраўнікоў гурткоў, на якім галоўная ўвага была скіравана на практычныя пытанні (тэхніка вырабу лялек, ляльkаваджэнне, мова). Такі семінар праводзіўся ў Беларусі ўпершыню. Удзельнікі выказалі аднадушнае пажаданне, каб такія сустрэчы паміж прафесіянальнымі і самадзейнымі лялечнікамі адбываліся часцей і месцам сустрэч была не толькі беларуская сталіца.

Наша лялечная самадзейнасць у сваёй большасці — дзіцячая. Іменна таму яна патрабуе спецыяльнай увагі і клопатаў. Удзел у ёй дзяцей можа быць вельмі карысным і плённым, калі кіраўнік паставіць перад сабой выхаваўчыя задачы, а не будзе гнацца за вынікам — сяк-так злепленым спектаклем.

Сярод дарослых самадзейных калектываў нашай рэспублікі ёсць групы, якія ставяць штодзённыя платныя спектаклі і ўтрымліваюць выканаўцаў на зарплаце. У іх няма ні мастака, ні майстэрань, ні месца для нармальнай работы. Па сваім узроўні яны самадзейныя, а па практыцы работы — неафіцыйна прафесіянальныя. Такі калектыў, напрыклад, быў створаны Брэсцкім Домам народнай творчасці. Скажам прама: стварыць добры, сапраўды самадзейны калектыў з правам называцца народным, — справа цяжкая. А вось арганізаваць падобную паўпрафесійную групу — лягчэй. Толькі гэта заганны шлях. Наша першачарговая задача — узняць на больш высокі ўзровень мастацкую самадзейнасць у поўным сэнсе гэтага слова, стварыць калектывы, у якіх на першым месцы творчасць, а не сума даходаў ад спектакляў.

Дарэчы аб якасці спектакляў. Мінуў той час, калі нас расчульваў адзін факт наведвання гурткоў моладдзю розных прафесій. Цяпер мы патрабуем ад самадзейнасці большага. Мы хочам бачыць у самадзейных спектаклях, карцінах, канцэртных нумарах — мастацтва. Эстэтычныя каштоўнасці, якія створаны самадзейнасцю, становяцца часткаю ўсёй савецкай культуры, усяго савецкага мастацтва. З такімі ж патрабаваннямі мы павінны падыходзіць і да лялечнай самадзейнасці

А. ЛЯЛЯЎСКІ,
галоўны рэжысёр Дзяржаўнага тэатра лялек.

Полацк рыхтуецца адзначыць свой 1 100-гадовы юбілей. У старажытным горадзе глухія сцены крапаснай кладкі, саборы, але побач сталі кварталы новых светлых дамоў. Яны і вызначаюць асноўныя рысы гарадскога пейзажу.
Фота Ул. КАВАЛЁВА.

З сонечнай Грузіі

У канцы ліпеня аматары вакальнага мастацтва беларускай сталіцы пазнаёміліся з творчасцю папулярнай грузінскай спявачкі народнай артысткі Грузінскай ССР Мэры Накашыдзе.

Прадстаўніца савецкай вакальнай школы М. Накашыдзе выступіла з цікавай і разнастайнай праграмай. Побач з творамі савецкіх кампазітараў Аракішвілі, Лагідзе, Брусілоўскага, — у канцэрце прагучалі полькі і вальсы І. Штрауса, гавот французскага кампазітара Гасэка, рамансы класіка ўкраінскай музыкі Зарэмбы, арыі з опер Вердзі, Дэліба, Рымскага-Корсакава.

Разнастайнасць праграмы дапамагла спявачцы паўней раскрыць свае вакальныя і выканаўчыя магчымасці. М. Накашыдзе валодае лёгкім, празрыстым каларатурным сапрана, якое надзвычай прыгожа і свабодна гучыць у верхнім рэгістры.

Багатая музычнасць, чыстая інтанацыя, выдатная каларатурная тэхніка, прыгожая нюансіроўка — вось сродкі, якія дапамагаюць артыстцы як мага паўней, з высокім мастацкім густам данесці да слухача аўтарскую задуму кожнага выконваемага твора. Разам з М. Накашыдзе ў канцэрце выступіла артыстка Грузінскай філармоніі Н. Дгебуадзе (мастацкае чытанне). Асабліва яркае ўражанне ў яе выкананні пакінула навела К. Паустоўскага «Фарэль».

Партыю фартэпіяна ў канцэрце выканала заслужаны дзеяч мастацтваў Грузінскай ССР М. Камоева. Выкананне адной са старэйшых піяністак Грузіі вызначаецца строгай акадэмічнасцю, выдатным адчуваннем стылю кожнага твора і высокай прафесіянальнасцю.

В. ПЯТРОЎ.

ІДЗЕ ЗМЕНА

Лета — пара канікулаў, а ў калідорах Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута ўсё яшчэ шумна. «Пуцёўку ў жыццё» атрымалі старыя выпускнікі, але ў дзверы стукае новая змена.

Будзем дакладнымі. Не столькі стукае, колькі, затаіўшы дыханне, падглядае, падслухоўвае. Пэўна, будучым акцёрам і рэжысёрам, гэта можна дараваць. Хто ж не хвалюецца, калі вырашаецца «быць ці не быць»?

«Быць — не быць» — «прыняты — не прыняты»... Зараз на гэтае пытанне можна адказаць дакладна. Прыняты! Лепшыя прыняты!

І хоць рана даваць ацэнкі тым, хто яшчэ толькі пераступае парог навучальнай установы, але пра жыццёвы шлях некаторых ужо можна расказаць.

Леанід Кавалёў да паступлення ў інстытут працаваў машыністам шахтнага электравоза ў Данбасе, скончыў студыю пры народным тэатры. Вера Шчарбакова кіравала сельскім клубам у Мсціслаўскім раёне. Клуб заваяваў званне лепшага ў рэспубліцы. Яўген Баўдзей — былы матрос Ціхаакіянскага флоту. Галя Кіслёнак — маляр другога разраду, член брыгады камуністычнай працы. Не, з жыццём будучыя студэнты знаёміліся не па кнігах!

Скончыўся набор на мастацкім факультэце. Самы вялікі атрад тут — студэнты аддзялення дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Аддзяленне займаецца вечарамі, і гэта шырока адчыняе дзверы ў інстытут шматлікім аматарам.

М. БАРЫСАЎ.

Раман САБАЛЕНКА

Гэта было даўно

АПАВЯДАННЕ

Яна ішла і сама не ведала куды. Яна шукала і сама не ведала чаго. Яе глыбокія і заўсёды як бы падсіненыя вочы, зацягненыя слязой, глядзелі ўсё пад ногі, быццам баяліся зірнуць у твар людзям, быццам яны шукалі тое, чаго яна не згубіла. Пашарпаная, аблезлая шубка, накінутая на плечы, нягледзячы на тое, што на дварэ быў пачатак вясны, мабыць, мала грэла яе, і плечы жанчыны ўздрыгвалі, пацепваліся. А вясна ўсё такі ішла: на маладых прысадах, што пасталі паўз тратуары, як канвойныя, праклёўваліся ўжо кволыя, клейкія лісткі, дзіліньказючы, кідаліся ў вышыні жаўранкі. Аднак, яна не бачыла ні тае першае лістоты, ні нават самой прыроды. На сэрцы была адна балючасць. Не зважала яна — ні на тое, як на яе пагдядзяць людзі, што яна ў гэтай паклёванай часам шубцы, ні на тое, што твар яе ў падцёках слёз. Перад вачыма была двоечка заплаканых дзяцей. Яе вушы быццам і тут, на вуліцы, чулі:

— Мам, хлеба...

А што яна магла даць? Два тыдні назад аднесла ў «камісіёнку» мужава паліто і капялюш, якіх ён ні разу нават не надзеў. Перш, чым аднесці гэтыя рэчы, яна паплакала над імі. Плакала не таму, што было іх вельмі шкода. Ёй здавалася — з гэтымі апошнімі мужавымі рэчамі яна прадае і памяць аб ім, быццам знарок назаўсёды выракаецца яго жывога, быццам сама сябе пазбаўляе надзеі на тое, што ён калі-небудзь вернецца і надзене гэтыя паліто і капялюш. Яна ведала, што муж, як і яна сама, ніколі яшчэ нічога добрага не знасіў, і тады, калі куплялі гэтыя рэчы, ён, мабыць, купляў і простую, зразумелую кожнаму надзею — пакрасавацца перад людзьмі, прывабіць на момант людское вока, выклікаць ціхую радасць. Ён жа, як і яна, былі ў той пары маладосці, калі сама хочацца пакрасавацца. Можа б, яно так і сталася. Яны маладыя, дужыя, рукі і сэрцы іх праглі работы і толькі работы... Але ж...

Верасеньская ноч. Настольная лямпа, на абажур якое ён навесіў яшчэ і газету, цьмяна асвятляла вузенькі, паклеены шэрымі шпалерамі пакой. Ён не хацеў, каб зыркае святло лямпы замінала спаць ёй і дзецям. Але яна не спала, толькі прыкідвалася. Не магла ніяк заснуць. Сэрца як бы прадчувала што нядобрае. Ды і дзеткі варочаліся пад бокам. Яна іх улагоджвала, уняньчвала. А ён то хадзіў, то расчыняў у ноч акно і налягаў грудзьмі на шырокі падаконнік, рынаў галавою ў густую асеннюю цемрадзь, запальваў цыгарку. Раз-пораз бліскаў яе агеньчык. Ёй чамусьці станавілася страшна. Прыгадвалася: у дзяцінстве яны, бежанцы першай імперыялістычнай вайны, ратуючыся ад нямецкай навалы, прыехалі на невялічкую станцыю. Іх пасялілі непадалёк ад чыгункі, на ўскраіне пасёлка, ні то ў бараку, ні то ў складзе. Да самага іх бежанскага жытла падступаў пракаветны бор. Холадна і голадна было ім, і аднаго разу бацька займеў надзею назбіраць баравікоў. Тутэйшыя людзі казалі, што іх хоць касою касі. Бацька ўзяў яе і пайшлі яны не так, як усе людзі — на золаку, а пад самы вечар. Грыбная прынада завабіла іх далёка-далёка. Неяк знянацку румнула на зямлю асенняе змяркванне. Бацька яшчэ не дужа ведаў тутэйшыя лясныя сцежкі. І яны заблудзіліся. Яна ашчаперыла рукамі бацькаву жылаватую шыю, і гэтак яны беглі нямаведама куды і колькі. Бліскалі нейкія агеньчыкі, і яны ішлі на іх, але не патраплялі. Пасля сцішыліся, і бацька пранасіў яе на руках да самага світання. Як добра развіднела, угледзелі, што да пасёлка было рукой падаць.

З тае далёкае восені мінула ўжо колькі гадоў, а ёй і цяпер, як толькі дзе што блісне ў цемрадзі, здаецца, што то тыя агеньчыкі.

А за акном было, як у сопусе печы. Не відно было ні зорак, ні месяца. Горад эканоміў электраэнергію і на ноч тушыліся вулічныя ліхтары. Мужава цыгарка з акна бліскала, як воўчае вока. Урываўся ў душны пакой халаднаваты павеў восені. Далятаў да ложка тытунёвы дым, і ёй хацелася абазвацца і сказаць, каб ён не курыў. Але падумала: «Няхай ён не ведае, што яна не спіць».

Яшчэ момант і яна, можа б, заснула. Ужо жмурыліся вочы і доўгія вейкі завешвалі іх. Але ў той самы момант, як муж, прычыніўшы акно, сеў за стол, а яе апанавала салодкая млявасць сну, пачуўся ўкрадні дробненькі стук у дзверы. Стук паўтарыўся мацней і пачуўся сіпаты голас гаспадара:

— Адчыніце! Хіба вы мяне не пазналі?

Муж пстрыкнуў ключом дзвярэй, а яна нацягнула на галаву коўдру. Дзверы адчыніліся павольна, нясмела, быццам у іх хто краўся. Паказалася Куцікава галава. Нават пры цьмяным, прыглушаным газетаю святле настольнай лямпы, яна ўгледзела на гаспадаровым твары разгубленасць, збянтэжанасць, спалоханасць. Верхняя тоўстая губа яго калацілася, як у ліхаманцы. А можа, гэта ёй так здалося? Не, не здалося. Верхняя губа такі калацілася. Гэта яна выразна ўгледзела тады, калі ў наступны момант у дзвярах паказаўся чырвоны аколыш форменнай фуражкі. Следам за ёй у дзвярах, нібы хочучы загарадзіць іх, шырока стаў міліцыянер. Яна бачыла, як мужаў твар спачатку як бы загарэўся, а потым спалатнеў, калі чырвоны аколыш падаў яму ў рукі паперку.

Гэтак спалатнелы і стаяў муж праз увесь час, пакуль чырвоны аколыш пераварочваў шмуткі, кнігі, паперы. Потым ён палез за партрэт Сталіна, які вісеў на сцяне супраць стала. Рамка сарвалася з цвічкоў, на якіх трымалася, і партрэт, пераварнуўшыся, павіс на матузку. Яна ўсхапілася з пасцелі, спусціла ногі і быццам скамянела. Нават не нацягнула на сябе коўдры і не прыкрыла ёю голых грудзей. Забылася на сорам, на ўсё. А дзеці спалі, дзеці нічога не чулі і не бачылі.

Яна ведала, што муж яе ні перад кім і ні ў чым не правінаваціўся. Яна ведала пра свайго мужа ўсё і не ведала нічога з гэтае хвіліны, як яго вывелі з кватэры. Потым яна знайшла ў сабе сілы скрануцца з месца і ўпасці ніц на падушку. Сама не ведала, колькі яна гэтак прахліпала ў падушку. Абудзіў яе звон будзільніка, заведзены мужам на той час, калі яму трэба было ісці на работу. Гэты звон так разануў сэрца, што яна, усхапіўшыся з падушкі, пачала глушыць гадзіннік.

Тры дні не паказвалася на людзі, і каб мо не дзеці, якія прасілі есці, дык не выйшла б і на чацвёрты. Усё спадзявалася, што вось-вось адчыняцца дзверы і ён прыйдзе, як звычайна прыходзіў з работы. Пацалуе дзяцей. Потым яе. Аднак жа ён не прыходзіў ні на чацвёрты, ні на пяты, ні на дзесяты дзень. Яна як бы апрытомнела і ўгледзела, які ў кватэры вэрхал. Хуценька ўзялася збіраць, зграбаць з падлогі паперы, кніжкі, як папала складаць.

На стале ўгледзела рукапіс, які ў тую ноч пісаў муж. Прачытала. То быў гнеўны верш, у якім ён ганьбіў тых, хто шкодзіў народу, краіне. Там ляжала і разгорнутая газета са справаздачай аб працэсе над групай шкоднікаў, якую ўзначальваў былы старшыня гарсавета Малашонак. Яна таксама слухала па радыё, чытала пра гэты працэс. Слухала, чытала і не зусім верыла ні сваім вачам, ні вушам. Хіба ж маглі такое рабіць людзі: атручваць калодзежы, заражаць у тэатрах і сталовых страшэннымі, брыдкімі хваробамі людзей, нішчыць скаціну ў калгасах. Яны і самі не прапускалі ў тэатры ніводнага спектакля, глядзелі ўсе фільмы, але ж іх нейкім чынам абмінала тая напасць, якую сеялі благія людзі. А, можа, каго і не абмінула? Над гэтым яна не задумвалася. Яна верыла таму, што пісалася. Ды хіба яна адна верыла. І ён жа вунь верыў, бо гэтакі ж гнеўны верш напісаў.

Цяпер толькі яна трохі ачомалася, агледзелася, як пачала з большага прыбіраць параскіданае. Зірнула на сцяну і ўгледзела, што партрэт Сталіна, як яго тады перавярнуў той тварам да сцяны, гэтак і вісеў.

А час ішоў. Яна плакала без слёз. Затое асеннія імжакі наплаквалі цэлыя лужыны. Яе стаптаны абутак не ратаваў ног ад макрэчы. Ды яна не заўсёды і глядзела, куды ступала. Ёй было ўсё роўна. За сваім клопатам, за сваім болем яна не бачыла і не адчувала нічога. Пакідаючы адных дзяцей, яна бегла да таго дома, куды павялі мужа. У дзверы цэнтральнага ўваходу рэдка каго прапускалі. Колькі разоў яна памкнулася была прайсці, але кожны раз спыняў яе голас: «Ваш пропуск, грамадзянка». Тады яна ішла ў скверык насупраць, садзілася на мокрую лаўку і глядзела-глядзела на вокны, спадзеючыся хоць адным вокам угледзець яго. Лістапад абабраў ужо з дрэваў лісце і ўслаў ім далоўку. Аддавала прэласцю. Ні на што не зважаючы, яна сядзела, аж пакуль не ўспамінала, што дзеці засталіся адны, і тады ўсхоплівалася і бегла. Гэтак паўтаралася ўсю восень і на пачатку зімы. Мо маразы, а мо што і іншае прывялі яе ў прытомнасць і яна перастала хадзіць туды. Знайшлася другая дарога: шукаць работу. Бо той набытак, які нажылі яны з мужам, канчаўся, і трэ' было думаць, як быць, як жыць далей. Надзея на тое, што ён хутка вернецца, была невялікая. Работа нідзе не траплялася. Усюды, праўда, сустракалі ветліва, але як толькі даведваліся, хто і што яна, ветліва ж адказвалі, што ў іх работы не было, няма і наўрад ці і будзе. Быццам свет на клін сышоўся. А яна ўжо не мела чым за кватэру плаціць, не мела за што дзецям купіць што-кольвек, апроч хлеба. Яе ўжо добра ведалі ў камісіёнцы, куды яна перанасіла ўсё, што было гожае ў доме. Там бралі неахвотна. Давалі паўцаны і яна аддавала. Гэта, мабыць, і выклікала падазронасць, бо цікавіліся, ці не спекулянтка яна якая.

Неяк ужо зімовым вечарам яна сядзела і думала сваю цяжкую думку. Дзеці ўжо спалі. Нехта пастукаў у дзверы. Стук такі ж самы, як і той, калі забіралі мужа. Сэрца ледзь не абарвалася: можа, і па мяне прыйшлі ўжо? Павярнула ключ. Прачыніліся дзверы. І як тады, прасунулася аблезлая Куцікава галава.

— Што вам трэба! — знервавана крыкнула яна.

— Ты адна? — запыталася галава.

— Як адна? Чаму адна? А дзеці!

— Дзеці-шмеці. Дзеці няхай сабе спяць. І маёй дома няма.

— Дык што з таго?

— А ты хіба не ведаеш. Ты хіба маленькая? А от што! — ірвануўся з дзвярэй да яе. Што было сілы, яна вырывалася з рук, як з абцугоў.

— Я крычаць буду, — баючыся пабудзіць дзяцей, гнеўна, але ціха сказала яна.

![Сярод кніг]

КРАСА ЖЫЦЦЯ

Алег ЛОЙКА

Бывае так, што чалавек друкуе на працягу некалькіх гадоў вершы, чытаеш іх і нічога пэўнага сказаць не можаш. А прачытаеш запар тыя ж вершы ў кнізе, — і яна адкрывае паэта. Мне здаецца, што цікавага паэта-лірыка адкрыў нам першы зборнік вершаў Генадзя Кляўко «Абветраныя далягляды».

Друкаваць вершы Г. Кляўко пачаў больш дзесяці гадоў таму назад. Лірычна-цёплыя творы маладога паэта прыцягнулі ўвагу чытача. Аднак тое, што Г. Кляўко друкаваў пазней, праходзіла неяк непрыкметна. Выхад яго кнігі зацягнуўся...

Перачытваючы ў зборніку некаторыя ранейшыя вершы, выразна заўважаеш іх слабасці. Лірызм іх нейкі пазаасабісты, пазбаўлены непасрэднасці, індывідуальных адзнак.

У адным з ранніх вершаў Г. Кляўко пісаў:

Сталічны, жыллёвы.
Пяціпавярховы.
Быў дом пабудаваны
Датэрмінова.

І гэты дом засланяў у вершы чалавека — і таго, які яго будаваў, і таго, які аб ім пісаў. За так званай вытворчай тэмай у вершы «Агні дружбы» таксама не знойдзеш канкрэтных чалавечых перажыванняў, без якіх паэзія немагчыма. Ранні́м вершам Г. Кляўко часта бракавала і арыгінальнага погляду на свет, і свайго падыходу да тэмы, і яркай маляўнічасці («Равеснікам», «Голуб міру»).

Але было ў іх і тое, што прадвызначыла сённяшнія рысы лепшых вершаў паэта, і перш за ўсё — імкненне паэта да такога канкрэтна-рэальнага вобраза, за якім адчувалася б нешта большае, шырэйшае, чым тое, што канкрэтна нясе дадзены вобраз. «Маўклівыя сцежкі аб многім гавораць», — пісаў Г. Кляўко ў вершы «Жытнёвыя сцежкі». Данесці да чытача, аб чым гавораць «маўклівыя сцежкі», даць яму адчуць, што ж хаваецца за іх маўклівасцю, адчуць праз падтэкст, праз тое, што паводле асацыяцый, выкліканых канкрэтна-вобразнай асновай верша, само павінна прыйсці да чытача, — у гэтым і выявілася першая асаблівасць пошукаў маладога паэта. Другая іх асаблівасць была звязана з іншым — з улюбёнасцю паэта, калі можна так сказаць, у баладна-лірычную стыхію. Характэрны ў гэтых адносінах ранні верш Г. Кляўко «Вясельны каравай». Месяц, адбіткі якога гарэлі на плугах і якія трактарыст заворваў, нібы закрываючы чорнымі хмарамі, пластамі раллі, нечакана ўзнікаў у вершы Г. Кляўко ў смелым вобразе белага каравая, што клаўся на вясельны стол трактарыста. З гэтай смеласці паэтычнага мыслення і пачынаўся будучы баладна-лірычны склад шэрагу вершаў Г. Кляўко («Неўміручая балада», «Балада пра каханне», «Жыта красуе»).

У пошуках свайго почырку не абышлося без страт. Няўдалым, напрыклад, аказаўся такі ранні лірычна-баладны верш, як «Думы». Вельмі ж на цяўлоўных асацыяцыях, на несумяшчальных, рэальна не звязаных паміж сабою паняццях і дэталях пабудаваў яго паэт.

Але свая сцежка пошукаў была знойдзена, і гэта было галоўным. У вершах Г. Кляўко ўсё часцей пачаў даваць знаць аб сабе арыгінальны лірычны герой, арыгінальны паэт-лірык.

Лірычны герой Г. Кляўко — малады чалавек, які нарадзіўся і вырас у вёсцы. Таму ў яго ўспрыняцці навакольнага жыцця вельмі многа каларытна-сялянскага: снег на досвітку, напрыклад, яму здаецца пытлёўкаю, якую нібы завіхнулася насеяць неба («Снег на досвітку»). На долю паэта выпала суровае маленства — вайна. Таму і да гэтае пары вобразы прыроды паўстаюць перад ім не столькі ў сувязі з мірна пяшчотнымі ўспамінамі аб побыце вёскі, колькі ў сувязі з гераізмам і самаахвярнасцю барацьбы яго бацькоў і старэйшых братоў і сясцёр. І не дзіўна, што сённяшняя бяроза ў карунках інею не здаецца яму ўвасабленнем хараства і юнай грацыі, — яна здаецца яму пасівелай ад таго, што ў гэтую марозную ноч, у гэтае імгненне яна зноў успомніла павешаную калісь на ёй фашыстамі гераіню-партызанку. Як сапраўды глыбока і праўдзіва перададзена тут памяць паэтавага сэрца, перададзена наогул адна з асаблівасцей светаўспрыняцця таго паэтычнага пакалення, дзяцінства якога абпалена вайной!

Пазней на светаўспрыняцце лірычнага героя Г. Кляўко пачынае аказваць уплыў жыццё горада, дзень сённяшні — век ракет і кібернетыкі. І тут ужо вуліца пасля дажджу здаецца яму «бясконцай кінаплёнкай, што разгарнулі к сонцу прасушыць» («Я ў свой гасцінны горад закаханы...»), а «май, як лук, нацягвае вясёлку, — у космас слаць ракеты» («Вясна ў космасе»).

Больш выразна праясніліся ў вершах Г. Кляўко біяграфія, характар лірычнага героя, больш майстэрства набыла і рука паэта. Аб гэтым асабліва гаворыць напісанае паэтам за апошні час — у прыватнасці, вершы «Заціш[к]і росныя палян...», «Вечны касцёр», «Неўміручая балада». Першы з іх радуе тонкімі паваротамі думкі, зграбнасцю формы, багатай на нюансы настраёвасцю і асабліва — прасторам, які адкрываюць для роздуму і эмацыянальнага перажывання заключныя строфы верша:

... У лесе — мір і цішыня,
Якіх так праглі партызаны.
Паслухай вечарам ці рана:
У лесе мір і цішыня.

Зацішкі росныя палян
Спавіты ранішнім спакоем...
Не, нездарма грымелі боем
Зацішкі росныя палян!..

Арыгінальнае паэтычнае асэнсаванне з'явы — аснова другога верша. Некалі баявыя сябрыпартызаны грэлі адубелыя на марозе рукі над начным лясным кастром, працягваючы іх, нібы на развітанне. Яны не прыйшлі тады з задання... О, вечны агонь, запалены намі на плошчы Перамогі! Твайму полымю вечна тут шугаць у чаканні тых, што не прыйшлі з заданняў... Гэты ўздых-зварот, гэтае нечаканае паэтычнае вытлумачэнне вечнага агню — усё гэта ў вершы «Вечны касцёр» у падтэксце. А «на паверхні» — мужная стрыманасць інтанацый, лаканізм паказу з'яў. Ды гэта такія стрыманасць і лаканізм, за якімі — нястрымны пачуццёвы парыў, які яны абуджаюць, шырыня і яснасць карціны, што ўстае «другім планам».

Такія стрыманасць і лаканізм ёсць і ў іншых вершах паэта («Том Леніна», «Вялікаму Каменяру», «Другу невядомаму», «Гэтак разгаворымся, бывае...»). Але часам паэту ўсё ж нестае ці пачуцця меры, ці майстэрства. Ён як бы баіцца, што яго не зразумеюць. У вершы «Возера перад навальніцай», напрыклад, ён доўга, празаічна тлумачыць, што на возеры ў час вайны «знаходзіў прытулак народ», што тут «чуўся ў чаротах дзяцей напалоханы плач», што «возера іх суцяшала... на хвалях нястомна гайдала ў драўляных рыбацкіх чаўнах». І зусім не дзіўна, што заключныя строфы аб тым, што сёння ў час навальніцы лірычнаму герою верша пустыя чаўны здаюцца калыскамі, ніякага ўражання не робяць. Даверыўся б паэт падтэксту, вырысавалася б перад чытачом усё тое, аб чым расказаў яму так падрабязна паэт.

Поруч з лірычна-баладнымі вершамі ў Г. Кляўко даволі часта стаяць вершы, не пазбаўленыя рамантычнасці. Яна выяўляецца ў іх часцей за ўсё ў спробах паэтызаваць зямлю і чалавека, як бы пазіраючы на іх з далёкага космасу ці азіраючыся навакол сабе тут, на зямлі, але з адчуваннем касмічнай далечы. Трэба адразу сказаць, што гэтыя вершы ў зборніку найменш удалыя. Можа, таму, што ў іх [illegible] спалучаецца рамантычна-касмічнае і бытавое, земнае. У вершы «Мой клопат», напрыклад, паэт чамусьці [illegible], што «шэсць мацерыкоў — не воз(?)», што «[illegible] абоз(?)». [illegible] ніяк не [illegible] насцю!..

З глыбокай думкі вырастае верш, які дае назву ўсяму зборніку. Ён рамантычны [illegible] і сапраўды хвалюе там, дзе паэт гаворыць:

Крылы ветру заўжды патрэбны мне,
Каб не змог запыніць спакой.
З далеглядамі, што абветраны,
Я здружыўся не ілюмінатарамі,
А ўсім сэрцам, усёй душой.

Рамантычна маляўнічы і запеў верша:

Я люблю лавіраць, як ранішні
Сонца ўсім раздае нарад,
У празрыстай расе купаецца,
Белым воблачкам узлятае,
Аглядае свой далягляд.

Але з якой гэта рацыі лірычны герой, услед за сонцам атрымаўшы «нялёгкі свой нарад» і спяшаючыся разам з ветрам «далягляды свае праверыць усе», вяртаецца на ўзлесак, дзе «бегаў басанож», каб паглядзець, «мо забыў што», каб зазірнуць «пад хвою кожную», у «зямлянку парожнюю»? Што гэта за далягляды, калі яны ўпіраюцца ў... босыя ногі і парожнюю зямлянку?! Як бачым, канкрэтнымі дэталямі паэт проста самаходзь разбурае тое рамантычна цэласнае, што вырысоўвалася ў вершы.

Многія вобразы Г. Кляўко ўражваюць навізной. Адразу запомніліся, напрыклад, такія: «спрытны хмель на дах палез па сценах, свой зялёны дрот віе ў спіралі»; памідоры, кожны куст якіх «падвязаўся ...істужкай, быццам ён звярэдзіўся ў працы» (верш «Матчын агародчык»). Не прабяжыш абыякавым вокам і міма аеру, што бліскае зялёным лязом кінжала на шляху заваёўнікаў, міма кустоў, што, як выбухі, застылі з часоў вайны «над тонямі, затокамі» (верш «Пціч-рака»). Трапнымі бытавымі дэталямі напоўнены [illegible] вершы [illegible].

Сярод цікавых вершаў зборніка — «Пах чаромхі вясну напаіў», «Хмары вецер займае...», «Трыпутнік». А побач з гэтым — неарыгінальныя вершы, ад якіх патыхае літаратуршчынай, альбомнасцю. Гэта «Ты дарма, бярозка...», «Шчырасць тваіх слоў». Іх у зборніку не так многа, але лепей бы іх зусім не было.

Ёсць у зборніку «Абветраныя далягляды» харошы лірычна-баладны і разам з тым падтэкставы верш «Жыта красуе». Баладнасць яго ад той наіўна прыгожай легенды, у якую верыла маленства лірычнага героя верша: [illegible] Хлапчук той вырас, стаў паэтам. [illegible] «Ці зацвіў каласок?» [illegible] «Зацвіў!» [illegible] як аб арыгінальных і цікавых.

Генадзь Кляўко. «Абветраныя далягляды». Вершы. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск, 1962.

16 перасоўных бібліятэк працуе ў вёсках Мядзельскага раёна. У вёсцы Гірыны грамадскім бібліятэкарам стаў рабочы аддзела [illegible] Сцяпан Дзяркач, у Навасёлках — вучаніца 10-га класа Валя [illegible], у [illegible] — адзінаццацікласнік Леанід Верабей, у вёсцы Скорады — шафёр Мацвей Мацюшонак. Гэта ініцыятыўныя, старанныя людзі. «Перасоўкі» трэба своечасова забяспечыць літаратурай. І загадчыца перасоўнага фонду Мядзельскай раённай бібліятэкі Елізавета Місун дбае пра тое, каб своечасова [illegible] усе заказаныя кнігі. Чытачы і ў далёкіх вёсках удзячны ёй.

Фота Ул. КРУКА.

ПАГРАНІЧНЫМІ СЦЕЖКАМІ

На кніжных паліцах нядаўна паявіўся зборнік вершаў Міхаіла Плотнікава. М. Плотнікаў — падпалкоўнік-пагранічнік прайшоў суровую школу вайсковага жыцця.

У невялічкай прадмове да кніжкі аўтар піша: «Цяжка, нават, па-мойму, немагчыма пераказваць змест вершаў: яны самі за сябе павінны гаварыць.

Я з дзяцінства люблю зялёны колер. Гэта колер вясны, колер лясоў. Лёс парадніў мяне з імі на доўгія гады. Я стаў пагранічнікам. Нашу з гордасцю зялёную шапку.

Правілы вулічнага руху надзвычай строгія: зялёны колер — шлях адкрыты! Наш зялёны колер азначае — шлях ворагам цераз свяшчэнны рубеж закрыты!

Зборнік «Пагранічныя сцежкі» — гэта песня воінам у зялёных шапках, верным сынам нашай Радзімы».

Гэтыя словы добра вызначаюць змест кніжкі і яе ідэйную накіраванасць. М. Плотнікаў прысвячае вершы сваім баявым сябрам, паэтызуе нялёгкія будні пагранічніка. Голас яго гучыць пераканаўча і натуральна. Плотнікаў-паэт зліваецца ў адно з Плотнікавым-салдатам, для якога верная служба Айчыне ўжо сама па сабе з'ўляецца паэзіяй. Недарэмна ён параўноўвае сваю літаратурную творчасць з працай следапыта тайгі. У вершы «Следапыты» мы чытаем:

Звездою далекой
Горят самоцветы, —
Наверно, ведь все
Следопыты поэты?..

Я тоже сегодня,
Как все следопыты,
Ищу, где следы
Потаенные скрыты.

Але вершы М. Плотнікава — гэта не толькі «песня воінам у зялёных шапках». Паэт не забывае, што ў шынель пагранічніка апрануты савецкі чалавек, які будуе светлае камуністычнае заўтра, змагаецца за тое, каб «не было ў свеце граніц». Таму вершы яго гучаць аптымістычна, напоўнены радасцю быцця, шчасцем служэння народу, людзям. Іменна ў гэтым і бачыць лірычны герой вершаў М. Плотнікава мэту і сэнс жыцця. Характэрным у гэтых адносінах з'яўляецца верш «Пагранічныя сцежкі»:

Шел за солнцем, спешил за ветром
По горам и по снежным скалам.
Не считал я в пути километров,
Мне казалось, все мало и мало...

Хороши пограничные тропы,
Напоенные потным градом,
Не устану по ним я топать
С боевыми друзьями рядом.

Вершы М. Плотнікава прасякнуты гарачай любоўю да сваіх таварышаў-пагранічнікаў. Пачуццё калектывізму, таварыскай узаемадапамогі, «пачуццё локця», як кажуць ваенныя, ніколі не пакідае паэта-патрыёта (вершы «Цуда-дрэвы», «На Заходнім пункце», «Радавы Бачкароў» і інш.).

Аўтар піша аб тым, што добра ведае, што перажыў і адчуў на сваім вопыце. Адсюль жыццёвая верагоднасць і свежасць фарбаў і дэталей. Нават сланечнік у яго

Стоит на посту у оконца
И выправка, как у солдата, —
Недаром равненье на солнце
Он держит с утра до заката.

Ноч у М. Плотнікава ззяе «медалями звёзд», воблакі праносяцца, «задевая холодные грани штыка», «ветер в три пальца свистит». Гэта — паэтычныя знаходкі паэта. Яны не адзінкавыя. Як жывая ўстае перад вачыма чытача «Саламалык — высокая гора», якая «белоснежною чалмой сверкает на юру, снимает позднею порой из трав чадру...» У звычайнай кроплі паэт заўважае «белых жилок литье», у летніх зорках бачыць вартавых, якія змяняюцца «в вечерней дымке с вышки», у зялёным пагранічным поясе — «строй зеленых фуражек»...

Ёсць у кніжцы «Пагранічныя сцежкі» і недахопы. М. Плотнікаў часам збіваецца на сцежкі, пратаптаныя другімі, адкрывае ўжо адкрытае, карыстаецца сродкамі, якія сталі ўжо шаблоннымі. Можна прыгадаць, да прыкладу, такія радкі: «ниточка речки вилась», «гудят провода, как струны», «был вечер темный, вечер мглистый», «и тропой заветной узкою в темноте идет солдат» і г. д. Паэту не хапае часам паэтычнай культуры.

Увогуле ж зборнік вершаў М. Плотнікава варты ўвагі чытача. Варты ўжо хаця б таму, што аўтар кнігі — не паэт-прафесіянал, а сам «воін у зялёнай шапцы», што вершы яго ідуць ад жыцця, што яны сцвярджаюць высакародныя рысы і пачуцці савецкага чалавека-патрыёта.

М. РАЖКОЎ.

Міхаіл Плотнікаў. «Пагранічныя сцежкі». Вершы. На рускай мове. Дзяржаўнае выдавецтва БССР, Мінск, 1962.

СМЕРЦЬ ЛЕОНА КРУЧКОЎСКАГА

ВАРШАВА, 1 жніўня. (ТАСС). Агенцтва ПАП перадае:

Сёння ноччу ў Варшаве памёр выдатны польскі пісьменнік Леон Кручкоўскі, аўтар раманаў «Кардзіян і хам», «Паўлінавыя пер'і», п'есы «Немцы» і іншых твораў.

Леон Кручкоўскі нарадзіўся ў 1900 годзе. Ён быў цесна звязаны з польскім рэвалюцыйным рухам.

Нябожчык быў членам Цэнтральнага Камітэта Польскай аб'яднанай рабочай партыі, членам Дзяржаўнага савета ПНР.

ПАДЗЯЛЯЕМ СМУТАК ПОЛЬСКІХ СЯБРОЎ

Леон Кручкоўскі — шчыры друг беларускай літаратуры, творчасць яго добра ведаюць чытачы нашай рэспубліцы. Вестка аб смерці выдатнага майстра слова адбілася глыбокім смуткам у сэрцах беларускіх літаратараў.

Прэзідыум Саюза пісьменнікаў БССР накіраваў у Варшаву, Саюзу польскіх пісьменнікаў тэлеграму наступнага зместу:

«Беларускія пісьменнікі глыбока смуткуюць з прычыны смерці выдатнага польскага пісьменніка, вялікага друга беларускай літаратуры Леона Кручкоўскага. Выказваем шчырае спачуванне сям'і і сябрам нябожчыка».

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выходзіць казка для дзяцей «Дзівосныя прыгоды» Ул. Дубоўкі. Малюнкі да кнігі зрабіў мастак М. Карпенка. Публікуем некаторыя з малюнкаў.

— Дурная, дык будзеш крычаць. Твой жа не прыйдзе. Твой жа вораг народа. А я цябе з кватэры не буду выкідаць. Я табе ўсё, усё зраблю. Толькі...

Ад злосці ў чалавека, мабыць, прыбаўляецца сілы. Яна гэтак крутнулася, што Куцік плюснуўся на падлогу і, мусіць, балюча выцяўся, бо аж зароў. А яна, як апантаная, схапіла дзіцячы начнік і надзела яму на галаву. З залітымі заплюшчанымі вачмі ён кінуўся на яе з кулакамі. Можа б, ён і выцяў яе, калі б у гэты момант не ўляцела ў пакой яго жонка. Яна ніяк не магла ўцяміць, што тут адбылося. Але ў наступны момант яна давала яму грымакоў між плеч, ляпіла аплявухі, крычучы:

— Аблезлы, пархаты чорт. Бач, ты яго. Ой, вей, што гэта дзеецца на белым свеце.

Праз усю ноч на гаспадаровай палавіне не сціхалі сваркі і калатня.

А яна ўсю тую ноч праплакала ад паняверкі, ад знявагі, ад крыўды.

Праз два дні Куцік рашуча заявіў ёй, каб шукала сабе кватэру.

Зайшла і гаспадыня. Яна доўга мыляла губамі, бо́жкала, крывілася, нібы ад болю.

— Ой, вей, свет цяпер настаў. Хіба ж мне вас не шкода з гэтымі дзеткамі. Але ж і сябе яшчэ больш шкода. Вы ж ведаеце, пані мая, хто ваш... Я нічога пра яго не скажу, бо не ведаю. Але ж цяперашнім светам...

Утрапёна зірнула на гаспадыню, быццам бачыла і чула яе ўпершыню.

— Свет цяпер такі... Скажуць: «Куцік, ты каго прыгрэў пад сваім бокам? Жонку ворага?» Па мне, дык няхай бы дзеткі вашы жылі тут. Няхай бы і вы тым часам. Але ж мой той паршывец... Ён жа, бачыце, што надумаў. Хто б гэта мог даўмецца, што ён у сваёй дурной галаве носіць?

— Навошта вы мне ўсё гэта кажаце?

— А мая казань на тое, каб вы дзе якога прыстанку шукалі сабе. Няможна больш у нас. Нам самім гэты пакой во як патрэбен. Брацёнік мой прыязджае.

Яна з першага слова зразумела, чаго хоча гаспадыня. Аднаго ніяк не магла зразумець, уцяміць, што ёй самой рабіць, куды падацца.

Праз колькі дзён беганіны па гораду яна ўсё такі знайшла прытулак у старой, яшчэ бацькавай знаёмай, хворай на сухоты жанчыны, якая жыла аднаадзінюсенька ў маленькім пакойчыку на ўскраіне горада. Мо таму, што жанчына нядоўга збіралася раскашавацца на гэтым белым свеце, яна нікога і нічога не баялася. Старая, нямоглая, яна нават памагла перанесці сякія-такія шмуткі. Шафу, стол, канапу — усё прадалі і ўзапасілі трохі грошай на зіму.

І от вясна. Праўда, не вельмі цёплая. Але ж вясна. На вулічных прысадах прышчацца пупышкі. Вось-вось выклюнуцца, як тыя птушаняткі, першыя лісточкі. Сонца, як толькі выграбецца з-за хмар, дык прыгравае ніштавата такі. Можна было б скінуць і шубку гэтую. Але ж няма нічога іншага. Яна ідзе па цэнтральнай Савецкай вуліцы. Людзі на яе глядзяць мо таму, што яна ў гэтай недарэчнай шубцы. А ёй здаецца, што людзі глядзяць на яе таму, што нешта ведаюць пра яго. Усе ведаюць, адна яна нічога. Ёй становіцца страшна. А мо яго ўжо і на свеце няма? Мо людзі гэта і ведаюць, але не хочуць казаць. Шукала вачыма хоць каго знаёмага і ні на кога не натрапляла. Быццам у горадзе людзі памяняліся. Быццам тых, хто жыў тут да тае страшэннай восені, ужо зусім і не стала. А гэтыя, каго яна бачыць, зусім не такія. Усе некуды бягуць, некуды спяшаюцца. Не чуваць ні смеху, нічога. І раптам ззаду рогат, як у бубен. Дзе яна чула такі рогат? Адвярнулася, зірнула. Ды гэта ж той... Забылася прозвішча. Ды гэта ж той, што часта заходзіў да іх, як дадому. Заўсёды намякаў, каб яна збегала ў магазін па гарэлку, бо ў яго ў роце перасыхае. Апошні раз ён быў мо за які тыдзень перад тым, як усё здарылася. Прынёс нейкі часопіс і пляшку гарэлкі. Пакуль яна шукала якой закусі, ён усё чытаў і чытаў мужу. Краёчкам вуха чула і яна... Дзіва дый годзе: з усяго таго, што ён чытаў, запомнілася адно: «Макошынскія аматары». От жа, скажы ты, праява. Прозвішча чалавека нават забылася, а гэтыя «Макошынскія аматары» зачапіліся за памяць, як за кручок.

Басавіты рогат параўнаўся ўжо з ёю. Яна знарок павярнулася і зірнула ў вочы чалавеку. І ён кінуў позірк на яе. Рогат як абарваўся і мужчына хутчэй засігаў, баязліва азіраючыся. Неўзабаве ён і зусім згубіўся ў вулічным віры. А ёй стала страшна. Страшна ад адзіноты. Ніхто яе не хоча пазнаваць. Ніхто з ёю не хоча вітацца. Страшна яшчэ і таму, што яе ўзрушанае ўяўленне малявала: яны ўсё ведаюць пра яе мужа, ведаюць нешта жахлівае, адна яна нічога не ведае. Як яна ні глушыла слёз, мімаволі яны накаціліся, і яна ледзь бачыла перад сабою сцежку. Нехта яе штурхануў і не папрасіў прабачэння, а ёй здалося, што гэта знарок, што яе наўрад ці лічаць ужо за чалавека.

Чаго толькі не малявала яе хваравітае ўяўленне. А людзі былі, як людзі: кожны нёс свой клопат, сваю радасць, а мо і сваю скруху, таму яны наўрад ці і бачылі яе, і калі толькі хто і звяртаў на яе ўвагу, дык, мабыць, толькі таму, што яна ў гэты вясновы дзень была ў недарэчнай сваёй шубцы. А яна, як тая кропля, лілася і лілася ў людскім патоку, добра не ведаючы, куды вынесе яе гэты паток. Апамяталася толькі, як апынулася на скверыку супраць таго дома. Хацела прарвацца ў сярэдзіну дома, але вартавы, як і заўсёды, не пусціў. І вось яна зноў на людной вуліцы, як у мурашніку. Акурат, мабыць, кончылася змена на фабрыках і заводах, бо людзей, як маку насыпана. І раптам:

— Гэта вы? Добры дзень!

Азірнулася на прывітанне і сумелася. Сама чамусьці пасаромелася на ўвесь голас адказаць на яго. «Добры дзень» яна прашаптала так, што, можа, ён і не пачуў. А ён ужо ідзе поплеч і пытае:

— Ну, як: вы што-небудзь ведаеце пра яго?

— Нічагусенькі, як скрозь зямлю праваліўся.

— Не журыцеся, духам не падайце, усё будзе добра.

Ён нават узяў яе пад руку і, цягнучы крок, суцяшаў, спагадаў, абнадзейваў. Яна добра ведала гэтага чалавека. Ён часта бываў у іх. Муж нават тэксты песень пісаў для яго. Прыгадваецца, як муж мудраваў над радкамі, а ён забаўляўся з дочкамі: станавіўся рачкі, а яны на ім ездзілі, як на кані. Расказваў ім казку пра дзеда-грыбаеда. І малыя інакш і не звалі яго, як дзедам-грыбаедам.

Які гэта добры, які вясёлы ўспамін. А цяпер што? От ён ідзе поруч і, пытаючы пра мужа, не называе яго ні імя, ні прозвішча. Мабыць, баіцца? Ён жа член партыі. Здзівілася аднаму: як гэта ён так доўга ідзе з ёй пад руку. Праўда, ён азіраецца па баках, але ж ідзе. І ёй ужо самой не хочацца, каб ён ішоў. Пачаў дапытвацца пра дзяцей, пра тое, чым і як яна гадуе іх. Нічога не магла адказаць на яго роспыты: нешта перасела ў горле і яна маўчыць. Ён гаварыў, а яна маўчала і шукала ўцехі ў яго словах. Гэтак дайшлі да вуліцы, дзе ёй тут трэ было паварочваць.

Каб у яе хапіла сілы, каб яна магла адважыцца, яна папрасіла б яго хоць чым-кольвек памагчы — не так ёй, як дзецям. Ужо колькі часу яны на адной скарыначцы сядзяць. Яна не магла на іх глядзець — сэрца крывёю аблівалася. Спыніліся на самай паваротцы. Яна ўжо хацела падаць яму руку для развітання, але яго правая рука была занята: даставала нешта з патайной кішэні пінжака. Выняў скураны складны партманет. Разгарнуў яго, як кніжку, і дастаў усё, што там было: тры ружовыя паперкі. Саромеючыся, быццам ён у чым вінаваты быў перад ёю, працягнуў ёй тыя тры ружовыя паперкі і прамовіў:

— Даруйце, што так доўга не аддаваў пазычанага. Гады два таму назад я пазычаў у яго. У адной кампаніі былі.

А яна не ведала, што рабіць: браць гэтыя грошы ці не. Ведала, што муж яе не пазычаў яму грошай. Грошай у іх не вельмі было, і калі б ён столькі пазычыў каму, то яна б ведала.

— Бярыце, бярыце, — настойліва прапанаваў ён. — Яшчэ раз прабачце, што так доўга не аддаваў. Я, праўду сказаць, дык і забыўся на іх, а от вас угледзеў, дык і ўспомніў. Ёсць жа такія людзі, што пазычыць не забудуцца, а аддаць абавязкова забудуцца. Вось і я, мабыць, з таго дзесятка.

Яна ведала: ён клепле на сябе, што ён «з таго дзесятка». Ведала, што ён проста пашкадаваў яе, дзяцей, і каб хоць была якая змога, яна б адмовілася ад гэтай вялікадушнай міласціны. Ён жа, бачачы яе ваганні, заткнуў за крысо шубкі тыя тры ружовенькія паперкі і заспяшаўся развітвацца.

— Прабачце, яшчэ раз даруйце маю забыўчывасць. Калі што якое, дык не забывайце, што я жыву на свеце, — сказаў і хуценька засігаў у другі бок.

Збянтэжаная, разгубленая, як чым пакрыўджаная, яна засталася на паваротцы вуліцы. Рука міжволі схапілася за тыя тры ружовенькія паперкі. Праз нейкае імгненне яна ўжо не ішла, а ляцела дадому да дзяцей. У яе была поўная надзея, што яна цяпер іх пакорміць. Па дарозе нават цукерак купіла. Гарачыня сораму адхлынула ад твару, і ёй стала добра-добра, што ёсць на свеце такія людзі. Вярнулася ўпэўненасць, што і муж яе такі ж добры, як і гэты чалавек, што ён ні ў чым не вінаваты. Бач жа, сябра верыць яму, спадзяецца на яго. Упершыню за ўсе гэтыя месяцы паняверкі да яе вярнулася адчуванне, што муж прыйдзе, вернецца, што яны будуць яшчэ хораша і шчасліва жыць. І дзеці іх вырастуць, падымуцца да сонца, і на іх дарозе не будзе хмар, не будзе нічога цёмнага.

* * *

Гэта было даўно. Я не назваў ні іменаў, ні прозвішчаў, з кім гэта было. Можа, са мною, можа, з вамі? Можа, з вашай ці з маёй жонкаю? Але я не магу не назваць прозвішча таго, хто застаўся сапраўдным чалавекам і ў той страшнай паняверцы. Гэта наш кампазітар, мой шчыры сябра, нябожчык Рыгор Канстанцінавіч Пукст.

Гэта ўсё было даўно. Гэта больш ніколі не паўторыцца!

ПІСЬМЫ НАШЫХ ЧЫТАЧОЎ

УСЁ АБЯЦАЮЦЬ

Леташняй восенню пры Гомельскім абласным Доме народнай творчасці была створана студыя выяўленчага мастацтва.

Але пачынаючыя жывапісцы адразу сутыкнуліся з цяжкасцямі: у іх не было самага неабходнага для творчасці: мальбертаў, пэндзаляў, палатна. А літаральна праз некалькі дзён іх пазбавілі і пакоя для заняткаў.

Крыху больш «пашанцавала» скульптарам і прыкладнікам. Ім адвялі даволі прасторнае падвальнае памяшканне. Студыйцы самі набылі абсталяванне для сваёй мастацкай майстэрні: зрабілі станкі, вяртлюгі, шчыты. З дому прынеслі, хто якія меў, наглядныя дапаможнікі, сабралі па кавалках пластылін, завезлі гліну.

Пачалася творчая праца. Амаль два месяцы стваралі студыйцы скульптурны бюст Маякоўскага. Калі гэты бюст вылепілі (і, па водгуках мастакоў-прафесіяналаў, даволі нядрэнна), неабходна было яго адліць. А для гэтага, як вядома, патрэбен гіпс або алебастр. Тут зноў ніхто не дапамог пачынаючым мастакам у набыцці адпаведных матэрыялаў (дарэчы не так ужо і цяжка было дамовіцца з будаўнічымі арганізацыямі, каб яны адпусцілі нямнога алебастру). Адным словам, скульптура, зробленая з гліны, рассохлася і патрэскалася, давялося яе зусім разбурыць.

На працягу ўсяго гэтага часу самадзейныя скульптары неаднаразова звярталіся за дапамогай ў абласны Дом народнай творчасці. Там іх супакойвалі, што, маўляў, у Міністэрства культуры БССР паслалі заяўку на неабходныя матэрыялы. Але далей абяцанак справа так і не пайшла.

Л. ПЕРСЦІН,
супрацоўнік газеты «Рачнік Беларусі».
г. Гомель.

І НАМ ТРЭБА...

Добры пачын праявіла грамадскасць Украіны. Тут рашылі выдаць на грамадскіх асновах 25-томны даведнік «Гісторыя гарадоў і сёл Украінскай ССР». Думаецца, такі даведнік па нашых беларускіх гарадах і вёсках патрэбна выдаць і ў Беларусі. Узначаліць гэтую справу, безумоўна, павінна Акадэмія навук БССР. Што датычыцца збору неабходных матэрыялаў, то гэта ўжо справа шырокай грамадскасці. Тым больш, што такі краязнаўчы матэрыял ужо збіраецца многімі энтузіястамі на месцах.

Даведнік пажадана выдаць да 50-й гадавіны Вялікага Кастрычніка.

А. МАРТЫНАЎ,
дырэктар Кобрынскага музея імя А. В. Суворава.

Сямён ГЕРУС, мастак

З АЛЬБОМАМ ПА АНГЛІІ

Лондан. Будынак англійскага парламента

«Куток спікераў» у Гайд-парку.

У зале Тэйтгэлеры.

Наведванне новай краіны заўсёды абавязкова разгарнуць перад чалавекам цікавую, захапляючую старонку.

Сёлета ў ліку савецкіх турыстаў я пабываў у Англіі. Гэтая паездка з'явілася для мяне іменна такім прачытаннем старонкі новай кнігі, яна пакінула цікавыя ўражанні аб быце і норавах англійскага народа.

У гэтых нататках я не збіраюся рабіць аналіз палітычнага, эканамічнага і культурнага жыцця Англіі. Няхай гэта будзе проста дадаткам да замалёвак, зробленых мною ў Лондане, на яго вуліцах, плошчах, скверах.

АДРАЗУ ж з аэрадрома нас, групу савецкіх турыстаў, адвезлі ў гасцініцу «Парквэйгатэль». Каля яе рассцілаецца вядомы ўсім Гайд-парк. Гэта звычайны парк: дарожкі, дрэвы і акуратна падстрыжаная трава. Яе, мабыць, рэгулярна падстрыгаюць і ўмінаюць, бо яна нагадвае дыван. Між іншым, у Англіі трава выстрыжана амаль усюды, і наогул ад усёй краіны застаецца ўражанне, што яна вельмі добраўпарадкаваная, падстрыжаная, прычэсаная, падмаляваная.

У Гайд-парку ёсць месца, дзе штодзённа вечарамі, а ў свята і ўдзень збіраюцца людзі і выступаюць прамоўцы. Гэтае месца называецца «куток спікераў». Стаіць натоўп людзей, у цэнтры на тумбачцы чалавек горача па нечага заклікае прысутных. Падыходзім бліжэй, прыслухоўваемся. Нейкі тып, гадоў яму з пяцьдзесят, гаворыць, што калісьці ён нехта там пакрыўдзіў і ў дадатак яшчэ аб ім штосьці там было надрукавана ў газеце. Але ён сабе лічыць добрым чалавекам і яшчэ знойдзе ў сабе сілы, каб даказаць, што ён не які-небудзь прайдзісвет, і даб'ецца пакарання тых нягоднікаў, якія яго пакрыўдзілі. Твар яго ўвесь у татуіроўцы, і сам ён вельмі нагадвае героя дэтэктыўнага рамана.

Непадалёк другая група. Тут нейкія, мабыць, рэлігійныя фанатыкі заклікаюць любіць бліжняга як самога сябе. І сэнс прамовы быў прыкладна такі, што наогул дабра ўжо не чакаюць, але нашы справы ідуць на лепшае, «трэба толькі трымацца разам». Калі мы падышлі да трэцяй групы, там стаяў рогат. Прамоўца пісклявым голасам нешта даказваў. А з натоўпу, перакрыўляючы прамоўцу, адказвалі прыкладна так: «Няўжо? Што ты кажаш? Не можа быць!» і г. д.

Англічане пры выпадку хваляцца гэтай традыцыяй — маўляў, вось дзе канкрэтнае выяўленне свабоды слова. Можаш хваліць сваю суседку або лаяць каралеву, можаш гаварыць пра палітыку або прапанаваць уступіць у гурток аматараў павесяліцца. Паліцэйскія, што маўкліва тут жа стаяць, ні на што не рэагуюць ці проста робяць выгляд, што нічога не чуюць.

А ўвогуле ва ўсім гэтым ёсць штосьці ад камедыі.

У парку ды і на вуліцах горада вельмі многа закаханых парачак, якія адчуваюць і паводзяць сябе так, нібы акрамя іх нікога больш на свеце няма: абдымаюцца, цалуюцца на аўтобусным прыпынку, у метро, на вуліцах. Адным словам, часу марна не трацяць.

Увечары вельмі цікава паблукаць па якой-небудзь з многалюдных вуліц у натоўпе. На вуліцах горада вельмі многа на, асабліва на цэнтральных — Пікадзілі і Оксфард-стрыт.

Англічанкі ў большасці вельмі прыгожыя жанчыны, амаль усе высокія, стройныя, модна і з густам апранутыя. Выглядаюць вельмі эфектна, быццам сышлі са старонак часопіса мод і ходзяць тут вось перад вамі ў туфельках на «шпільках», з вострымі насамі. Асабліва вылучаюцца маладыя жанчыны. Яны зусім не носяць ніякіх галаўных убораў. Валасы так прычэсаны, што атрымліваецца цэлая капа на галаве. Фарбуюцца валасы ва ўсе колеры спектру: сіні, зялёны, чырвоны, так што натоўп людзей на вуліцы выглядае вельмі жывапісна. Большасць жанчын ходзяць у штанах самых незвычайных колераў і фасонаў. Твар таксама размалёваны, прычым так, што жывога месца на ім няма. Таму ў большасці сваёй жанчыны, мне здавалася, нагадваюць манекены, што стаяць у шматлікіх вітрынах магазінаў, залітых электрычным святлом.

Мужчыны апрануты амаль так, як і нашы, і мы амаль нічым не адрозніваліся па свайму адзенню ад англічан. Ніхто на нас, калі маўчаць, не звяртаў увагі. Калі ж пачнеш гаварыць, то адразу пытаюцца, хто ты. Даведваюцца, што з Савецкага Саюза, абавязкова завязваецца гутарка.

Прыгожая, экстравагантная асоба, міс Робіна Стэнберг, дачка багатага камерсанта, якую я маляваў, сказала мне: «Ах, як я мару паехаць у Савецкі Саюз, каб сваімі вачыма пабачыць, уласнай рукою дакрануцца да жывога камуніста». «Ён перад вамі, міс, — адказаў я. — Я камуніст, член партыі, вы можаце да мяне дакрануцца, калі ласка, я дазваляю». «О, гэта мне падабаецца, — адказвае міс, — сядайце ў машыну, я вас пакатаю, пакажу вам Лондан». «Шчыра дзякую, — кажу я, — мы едзем у музей. Мала часу. Трэба паспець як мага больш пабачыць Лондан».

Пераглядаючы штотыднёвы даведнік па Лондану, я налічыў каля 28 пастаянных мастацкіх выставак, 11 музеяў і незлічоную колькасць рэстаранаў, бараў, тэатраў і кіно. Мы, вядома, наведалі толькі найбольш цікавыя месцы, паглядзелі вялікі Брытанскі музей, веснавую выстаўку сучасных англійскіх мастакоў у галерэі Тэйтгэлеры, пабывалі ў Таўэры—цытадэлі англійскіх каралёў. Убачылі шматлікія архітэктурныя помнікі, былі ў парламенце, у зале пасяджэнняў, чулі бой гадзінніка Біг Бэн і званы Вестмінстэрскага абацтва. Бачылі мост праз Цемзу—Таўэрбрыдж, Букінгемскі палац — рэзідэнцыю англійскай каралевы і вельмі цікавы, я сказаў бы, аперэтачны спектакль — змену каралеўскай варты.

Паблукалі мы па лонданскіх вуліцах, у асноўным даволі вузкіх і цесных, залітых агнямі вітрын і крыклівых рэклам, якія запрашаюць вас купіць, купіць і яшчэ раз купіць усё, пачынаючы ад гумкі для жавання і аўтамашыны любой маркі і канчаючы новым выданнем англійскай біблії ў арыгінальнай і вельмі зручнай вокладцы.

Рэклама ў Англіі пастаўлена вельмі шырока. Рэкламуецца ўсё. Для гэтай мэты выкарыстана любое месца ў метро, у аўтобусе, амаль кожны кавалачак сцяны. На адной з цэнтральных вуліц—на Оксфард-стрыт сярод стракатага натоўпу людзей стаіць маўклівы мужчына гадоў 35—40, трымае фанерны шчыт, дзе напісана, што вельмі смачныя абеды ў рэстаране Блэк Кэт.

Далей сярод натоўпу людзей група музыкантаў. Іграюць вясёлыя мелодыі, а адзін з іх збірае ў капялюш пенсы ад літасцівых англічан.

Жабраваць у Англіі афіцыйна забаронена. У самым цэнтры Лондана каля раскошнага будынка Тэйтгэлеры на тратуары—мастак, так сказаць, мой калега. Паклаўшы пад калені кавалачак фанеры, ён малюе на асфальце каляровай крэйдай. Рэдкія пешаходы кідаюць яму дробязь у капялюш, што ляжыць побач. Даведаўшыся, што я мастак з Савецкага Саюза, ён з нейкай незвычайнай зайздрасцю паглядзеў мне ў вочы. Казаў, што марыць зарабіць грошай і наведаць Савецкі Саюз, пазнаёміцца з нашым мастацтвам, паглядзець нашы музеі.

Давялося мне гутарыць таксама з адным мастаком-абстракцыяністам містэрам Браунам. Цікавыя яго разважанні аб абстрактным мастацтве. Ён лічыць, што кожная карціна — гэта не што іншае, як звычайнае палатно, запэцканае плямамі рознага памеру і колеру. І толькі дзякуючы таму, што чалавек—разумная істота, «гомо сапіенс», ён, гледзячы на карціну, на гэтыя плямы, бачыць, ці, больш правільна кажучы, разумее той ці іншы змест, пакладзены ў іх аснову: сіняя пляма—неба, зялёная—трава і г. д. І ў канчатковым выніку, якасць карціны, сіла ўздзеяння яе на гледача, на яго думку, не ў тым, які змест пакладзены ў аснову гэтых плям, а ў тым, як гэтыя плямы злучаюцца паміж сабою, якая паміж імі знойдзена залежнасць і гармонія паміж колькасцю светлых і цёмных, вялікіх і малых, цэласных і дробных плям. А калі гэта так, дык няма ніякай патрэбы ўкладаць які-небудзь змест у гэтыя плямы. Разумней проста вырашаць праблему саміх плям. Такі напрамак у выяўленчым мастацтве, на яго думку, больш дэмакратычны, бо такім мастацтвам можа займацца кожны, хто хоча.

Капіталізм, безумоўна, падтрымлівае гэты напрамак у мастацтве, бо ён яму больш выгадны. Ён не адлюстроўвае жыцця, не паказвае супярэчнасцей капіталістычнага грамадства, ні ў што не ўмешваецца. У абстрактнае мастацтва, дзякуючы рэкламе, укладаюцца салідныя сумы, салідны капітал.

Перадавыя людзі, прагрэсіўныя мастакі разумеюць усю бессэнсоўнасць абстракцыянізму, разумеюць, што ён не можа задаволіць духоўных патрэб чалавецтва. Народ не ўспрымае абстрактных твораў, залы ў Тэйтгэлеры, дзе яны размешчаны, пустуюць. Рэдкія наведвальнікі хуткім крокам, каб не траціць часу, праходзяць міма абстрактных скульптур, міма палотнаў з плямамі рознага колеру і рознага памеру і нават не затрымліваюцца. Затое на рэалістычныя малюнкі мастака, што малюе на асфальце, народ глядзіць. Тут збіраецца натоўп. Людзям зразумелыя і партрэт Гагарына, намаляваны на асфальце, і Красная плошча з Крамлём. Паштоўкі з Гагарыным і Крамлём мастаку падарылі савецкія турысты, што наведалі выстаўку ў Тэйтгэлеры.

Стоячы на каленях перад сваёй карцінай на асфальце, мастак гаворыць мне, што ён усё ж такі абавязкова зарабіць грошай і з'ездзіць у Савецкі Саюз. Гледзячы на гэтага чалавека, я разумеў яго зайздрасць да грамадзяніна Савецкага Саюза і ганарыўся нашай краінай, нашым сацыялістычным ладам, нашым мастацтвам.

Гэтае пачуццё гонару не пакідае цябе ўвесь час знаходжання за мяжой, з той хвіліны, калі хударлявы таможны чыноўнік бярэ ў рукі твой пашпарт (ну, як тут не ўспомніць вершы Маякоўскага!) і да апошняй хвіліны, калі савецкі лайнер-прыгажун ТУ-104 робіць першы круг на ўзлётнай пляцоўцы.

...Вось ён, ТУ-104, ужо набірае вышыню, мільгае марскі рукаў Ла-Манша, знікаюць берагі «туманнага Альбіёна», як называюць Англію. Дзесьці там за бортам самалёта засталіся і маўклівыя фігуры паліцэйскіх у Гайд-парку, і адзінокая постаць мастака на тратуары, і ўсё іншае, што давялося пабачыць.

Міс Робіна Стэнберг, якая марыла «дакрануцца да жывога камуніста».

Каралеўскі вартавы.

ЗОРКІ ПОЛЬСКАЙ ЭСТРАДЫ

Поезд «Берлін—Масква» прыпыняе ход, і праз хвіліну польскія артысты ў абдымках сяброў. Кветкі, усмешкі, поціскі рук... «Нібы і не выязджалі з Варшавы», — смяюцца госці.

Варшава—Мінск — першы этап вялікага шляху, па якім следуе тэатральны калектыў «Зоркі польскай эстрады». Пасля канцэртаў у Беларусі артысты паедуць у Маскву. Адтуль шлях ляжыць у Новасібірск, Кемерава, Новакузнецк і далей — на Каўказ: у Тбілісі, Ерэван, Баку.

Вялікі маршрут, вялікія гастролі! Каго ж паслалі да нас польскія сябры, хто будзе прадстаўляць польскае мастацтва?

У калектыве, як гэта відаць з назвы, лепшыя артыстычныя сілы, зоркі польскай эстрады. Пазнаёмімся з імі бліжэй.

Мастацкі кіраўнік і рэжысёр прадстаўлення Ежы Міховек — адзін з папулярнейшых артыстаў Польшчы. Ён сам піша словы і стварае музыку песень, якія выконвае на эстрадзе. Нашым гледачам цікава будзе даведацца, што Міховек здымаўся ў кінафільмах «Справа пілота Маршэ», «Дарога на ўсход», «Ранчо Тэхас». Артыста добра ведаюць у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, Венгрыі, Балгарыі, Чэхаславакіі, тройчы ён наведваў Савецкі Саюз.

Калі гаворка зайшла пра зоркі, трэба адразу назваць польскіх спявачак. Вецлава Драецка, Галіна Куніцка, Ганна Рэк, Слава Пшыбыльска, Рэна Сандар—пяць спявачак у адной праграме! Ці не замнога? Не, не замнога, калі ўлічыць, што кожная з іх, нягледзячы на маладосць, ужо творчая індывідуальнасць, што ў кожнай свая манера, свой стыль, свой рэпертуар. Не, зоркі ў канцэрце не заслоняць адна адну.

Танцавальны жанр прадстаўляюць у сяброў салісты Гданьскай оперы Алісія Банюшка і Тадэуш Злямаль і яшчэ адна пара — Каладзейчык і Бабуля. Усё гэта вядомыя ў Польшчы імёны.

З гасцямі прыехаў паэт-сатырык Іосіф Пруткоўскі. У гэтых адносінах польская эстрада выгадна адрозніваецца ад нашай. У нас у канцэртах паэты не ўдзельнічаюць. Можна дадаць, што І. Пруткоўскі — аўтар дзесятка сатырычных зборнікаў. Чытачы, якія цікавяцца польскім друкам, ведаюць яго па часопісу «Шпількі».

Спецыяльна да гастролей па Савецкім Саюзе быў створаны інструментальны ансамбль пад кіраўніцтвам Тадэуша Сухоцкага. У склад ансамбля ўвайшлі лепшыя выканаўцы з вядомых у Польшчы аркестраў Рахоні і Чорнага.

У першы дзень пасля прыезду дваццаць зорак польскай эстрады знаёміліся з нашай сталіцай. Учора яны далі першы канцэрт у Мінску, другі адбудзецца 5 жніўня. Два прадстаўленні польскія артысты дадуць у Гомелі.

М. КОЎСКІ.

Першыя кветкі, першыя ўсмешкі. Сустрэча на вакзале.

Фота Ул. КРУКА.

ДУХОЎНЫ СКАРБ НАРОДА

Да 200-годдзя з дня нараджэння Тэн Да Сана, карэйскага пісьменніка, паэта, філосафа, матэрыяліста і дэмакрата

5 жніўня прагрэсіўная грамадскасць усіх краін па рашэнню Сусветнага Савета Міру адзначае 200-годдзе з дня нараджэння карэйскага пісьменніка-рэаліста, перадавога мысліцеля і вучонага Тэн Да Сана (1762 — 1836).

Тэн Да Сан жыў у эпоху найвастрэйшага крызісу, які азначаў канчатковы распад феадальнага грамадства Карэі, у перыяд крайняга абвастрэння грамадскіх адносін. Палітычны і маральны занепад і разлажэнне кіруючых класаў феадальнага грамадства адлюстроўваліся ў канфуцыянстве, так званым «вучэнні Чжудзя». Гэтае вучэнне, зусім адарванае ад рэчаіснасці, ад жыцця народа, уяўляла сабою суцэльнае пустаслоўе і ўпартыя дагматы веры. Усялякая, нават найменшая спроба крытыкі вучэння «Чжудзя», крытыка сацыяльных парадкаў феадальнага грамадства, патрабаванні грамадскіх пераўтварэнняў сустракалі жорсткія супраціўленні і ганенні з боку кіраўнікоў-феадалаў.

Нягледзячы на гэта, цэлы рад вядомых вучоных Карэі выступілі супраць гэтага вучэння, яны стварылі новую філасофскую школу—«школу рэалістычных навук», якая абвясціла галоўным прынцыпам сваёй філасофіі — сувязь тэорыі з практыкай і вывад ісціны з рэчаіснасці. Гэтыя вучоныя былі мысліцелямі-патрыётамі, якія, выказваючы інтарэсы прыгнечаных народных мас, імкнуліся да вырашэння сацыяльных супярэчнасцей.

Тэн Да Сан упершыню пазнаёміўся з гэтай школай у 15 год, вывучыўшы працу вучонага Лі Іка. Гэта было пераломным момантам у станаўленні маладога вучонага і пісьменніка.

У далейшым Тэн Да Сан падтрымліваў шырокую сувязь з паслядоўнікамі «школы рэалістычных навук», заўсёды адчуваў уплыў іх і менавіта ён усебакова абагуліў і развіў іх філасофскае вучэнне.

У самым пачатку сваёй дзейнасці Тэн Да Сан выступаў як праціўнік схаластыкі і дагматызму традыцыйных канфуцыянцаў. Ён развіў матэрыялістычную канцэпцыю свету, сцвярджаючы, што, карыстаючыся сваімі органамі пачуццяў, чалавек можа пазнаць і зразумець аб'ектыўную рэальнасць. Тэн Да Сан разумеў супярэчнасці феадальнага грамадства і заклікаў да таго, каб зямля была перададзена тым, хто яе апрацоўвае. Ён лічыў, што работа павінна выконвацца калектыўна, і плён працы трэба дзяліць адпаведна ўкладу кожнага ўдзельніка. Тэн Да Сан выступаў як палымяны крытык бездапаможнай палітыкі кіруючых колаў, як выкрывальнік нахабнай эксплуатацыі народа. Тым самым ён наклікаў на сябе ганенні і цкаванні з боку кіруючых колаў.

З 1789 года Тэн Да Сан знаходзіўся на дзяржаўнай службе і праявіў выключныя здольнасці. Яго імя становіцца вядомым шырокім колам грамадскасці. Аднак кіраўнікі-феадалы некалькі разоў высылалі яго і [illegible] дзе. Нарэшце, у 1801 годзе ён быў зноў сасланы і правёў у выгнанні 18 год. Вярнуўшыся на радзіму і знаходзячыся да смерці (1836) пад пастаянным наглядам з боку ўлад, ён усю сваю энергію прысвяціў навуковым і літаратурным працам і выхаванню падрастаючага пакалення.

За сваё 74-гадовае жыццё Тэн Да Сан дамогся выдатных навуковых дасягненняў і пакінуў вялікую колькасць навуковых прац, якія ахопліваюць амаль усе галіны жыцця: палітыку, эканоміку, гісторыю, юрыспрудэнцыю, вайсковую справу, медыцыну, аграномію, будаўніцтва, тэхніку, суднабудаванне, мовазнаўства, літаратуру, мастацтва, астраномію, матэматыку, біялогію, фізіку, геаграфію. Навуковыя даследаванні вучонага выкладзены ў яго славутым «Поўным зборы твораў Еюдана», што захаваўся да гэтага часу. Гэты збор твораў складаецца з 76 кніг і 503 тамоў — лічбы, якія гавораць самі за сябе.

«Поўны збор твораў Еюдана» служыць важнейшай дакументальнай крыніцай для вывучэння ідэй Тэн Да Сана, а таксама для даследавання сацыяльна-эканамічнага, навуковага і культурнага становішча Карэі XVIII—XIX стагоддзяў.

Нястомная барацьба супраць несправядлівасці, абарона правоў народа, пераўтварэнне і ўслаўленне радзімы — гэта асноўная тэма ў літаратурнай творчасці Тэн Да Сана.

Сцвярджаючы, што без патрыятычнага духу, без яснага разумення выхаваўчай мэты літаратурнай творчасці было б немагчымым стварыць каштоўныя творы, ён пісаў: «Гэта не верш, калі ў ім не адчуваецца клопатаў аб радзіме, гэта не верш, калі ў ім няма пачуцця смутку за ненармальнае становішча ў краіне, няма пачуцця гневу на несправядлівасць грамадскага ладу. Гэта не верш, калі ён не мае маральнага значэння: калі ў ім не назіраецца адабрэння цудоўнага, сатырычнае стаўленне да адмоўнага, няма абагульнення дабра, няма ганьбы зла».

Высакародны дух патрыятызму і прагрэсіўныя эстэтычныя погляды Тэн Да Сана былі трывалым залогам высокай ідэйнасці і мастацкасці яго твораў. Ён напісаў мноства літаратурных твораў. Адны толькі захаваныя да цяперашняга часу работы Тэн Да Сана налічваюць 23 тамы зборнікаў вершаў, у якіх больш чым 2 500 вершаў. Апроч таго, ёсць значная колькасць празаічных твораў.

Літаратурныя працы Тэн Да Сана памаглі карэйскай рэалістычнай літаратуры дасягнуць больш высокага ўзроўню. Прагрэсіўныя думкі і сацыяльна-палітычныя погляды Тэн Да Сана атрымалі развіццё ў дзейнасці карэйскіх перадавых-асветнікаў, а цяпер з'яўляюцца каштоўным духоўным скарбам карэйскага народа.

У мінулым, пры рэакцыйным феадальным уладаранні, а потым ва ўмовах панавання японскага імперыялізму, калі праводзілася палітыка знішчэння карэйскай нацыянальнай культуры, творчасць Тэн Да Сана не змагла атрымаць належнай ацэнкі. І сёння ў Паўднёвай Карэі найкаштоўнейшая спадчына Тэн Да Сана абмяжоўваецца або знішчаецца.

Толькі ў Карэйскай Дэмакратычнай Рэспубліцы таленавіты вучоны-энцыклапедыст, барацьбіт за сацыяльныя рэформы, пісьменнік-рэаліст і горды выгнаннік Тэн Да Сан зноў знайшоў сваю радзіму. Яго спадчына заняла сваё законнае месца ў духоўнай скарбніцы карэйскага народа, стала сапраўдным здабыткам самога народа, а яго імя ўшаноўваецца народам Карэі і прагрэсіўнай грамадскасцю ўсіх краін свету.

Р. СОБАЛЕЎ.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара) М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, Б. Ш. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.